J 3349 I 1

Slovanská knihovna

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186279965
3186279965

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

J 3349/1

DIO I.

Objavljenje

spjevao

Milivoj Strahinić.

16a

RIJEKA
Tiskarski i litogr. zavod E. Mohovića, nakladnika

Digitized by Google

BIBLIOTHECA RHACVSINA

MILAN REŠETAR

Nr. 2853. Sign. II. 180

Digitized by Google

Objavljenje

spjevao

105830

MILIVOJ STRAHINIĆ

DIO I.

RIJEKA
Tiskarski i litografijski zavod Emidija Mohovića nakladnika
1899.

Digitized by Google

J 3349/1

Knihovna vlastnost piščeva.

Digitized by Google

PRIJATELJU

D.RU PERU ČINGRIJI

PISAC

P.

Digitized by Google

Digitized by Google

NA ZNANJE.

Ovaj I. Dio „OBJAVLJENJA“ *izašao je prvi put u Dubrovačkom „Slovincu“ g. 1883, i t ćirilovico . . Evo sad drugi put izlazi latinicom, da ga tako vas narod pročita. Nješto je u pjesmu umetnuto, nješto staro ispravljeno, a sve izglagjeno. Tako mislim da je podesnije, a neka sudi čitalački svijet.*

U Dubrovniku g. 1899.

Pisac.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRISTUP

Ne ću pjevat ubojite rate,
Ni ljubavne u zanosu zgode,
Ni kićene uz nevjestu svate.

To ti ne ću, o moj mili rode,
Jer me nije nadahnula vila;
Nego čudne isturiću plode,

Što u v'jenac mašta mi je svila;
A ti tr'jezno promišljaj i sudi,
Kuda su me odnijela krila.

Moje srce iskreno ti žudi,
Da pravijem napretkom nabreknu
Tvoje mlade u svijetu grudi.

Pusti nek' me presudnici peknu,
Kô Apeles tobož postolara,
I osorno neka na me dreknu;

Ti ne odbij ovo tebi dara,
Jer ti lijem goriva u sv'jeću,
Da od mraka ne bude ti kvara.

Digitized by Google

A od tebe ja uzdarja ne ću,
Nego posluh pričanju do kraja,
Jeda zlobnom odmetneš se v'jeću

Napasnikâ, koje stoji graja
Na svakoga, te pravedno traži,
Da pravoga dočepaš se raja.

Na sva usta crnoj tici kaži:
Daj da čujem i njegove strune:
A dok slušam, deder se ublaži,

I ne kvrči, jer se sv'jeća dune:
Ta milo mi u tminama nije,
Da potajno vrag se na me sune.

Tako reci; a ja ću ti prije
Nego misliš otvoriti zjene
Na istinu, koja ti se krije.

I ako te obastiru sjene,
Od vječnog se možeš spasti mraka,
Uslušaš li, mili rode, mene.

A doznaćeš svu istinu paka
Iz ovijeh ma i slab'jeh usta:
Sunce sv'jetli uz prkos oblaka.

Jer se vila iznad brda pusta
Ne htje vinut na gudalo moje:
A magla se razmetnula gusta,

Netom jade ja osjetih tvoje,
Mili rode, stari zlopatniče:
Pa kad pregoh da razvidim što je,

Digitized by Google

Te u živo nemilo te tiče,
I ne da ti primirka bolesti;
Na mene se njeki duh razviče,

I ukori, dokle me usv'jesti,
Da jedino prevrćući liste
Mudr'jeh knjigâ ne ću se pomesti.

Poslušah ga, i evo sam čiste
Te naputke nješto ispunio,
Dokle stigoh do bistrine iste.

To preda mnom divan duh je bio,
Što je svakog nadahô čovjeka,
Te se smjerno pred istinom svio.

Kad on vidje da mi dade l'jeka,
Obeća mi veljeg učitelja,
Da me vlada za mog smrtna t'jeka.

I reče mi: Tvoja žegja velja
Za naukom eto me potače,
Da ti vr'jedna ispuni se želja.

Tu bistrinu, koja ti se zače
U pameti sa učenja stojna,
Razgaliće učitelj ti jače.

Lezi dakle loga sred pokojna,
I zaklopi zjenice još budne,
Čak od buke i od sv'jeta rojna.

Legoh, ude da odmorim trudne. 70.

Digitized by Google

Digitized by Google

NOĆ I.ᴬ

Netom sanak preklopi mi oči,
A od brigâ pamet po sve prosta
U prazninu vasionu kroči;

Eto preko ponosita mosta,
Pod kojim je voda tekla plava,
Ugledah mi obećana gosta.

Lovorom mu vjenčana je glava,
Vas se b'jeloj u haljini sn'ježi,
A žar divnij svega obasjava.

Još i sada kosa mi se ježi,
Kad mi pojav samo na um pada,
A duša mi od strepljenja reži.

Hoćah nješto kazati mu tada,
Ali r'ječ mi u grlu zakrkne,
I kô prut se stresoh vas od jada.

Digitized by Google

Kad to spazi slika k meni trkne,
I blagom me upokoji r'ječi,
Te s te stope vas mi strah ušmrkne.

Kô telefon glasak mu zabreči,
Jal' kad takne vješta ruka žice,
A citara tanahno zazveči:

— O čovječe, koji srećno klice
U glavu si usadio znanja,
Diži čelo, već ne gledaj nice.

Svak razborit sad se znanju klanja,
Jerbo znanje ima sve u sebi;
Pa je s toga ina slava manja.

No da vidiš svu istinu, tebi
Vogje treba, da ti kaže nješto,
Jer bez njega obaznao ne bi.

Vogja ja sam; za to pazi sve što
Objavim ti, da uzmogneš sjeme
U narodu posijati vješto;

Jer dvostruko tužan nosi breme,
Ropstva kleta i neznanja grda.
Ispod toga prsnuće mu tjeme,

Ako ljudi zdrava srca i tvrda
Ne podignu hajkanje na vuka,
Dokle minu ovce iza brda.

Moćna tebi opremi me ruka,
Jerbo srcem tražio si l'jeka
I za sebe i za korist puka,

Digitized by Google

Prevrćući za tvojega v'jeka
Mudre knjige a i moju glumu,
Koja svraća sa krivoga t'jeka,

I po pravom upućuje drumu
Svaku glavu, kojagod na sv'jetu
Nije zdravom odbila se umu.

A i mene, življenja u cv'jetu,
Sjena rimskog pjesnika je srela,
Da grdobe nigdje me ne smetu.

Pa sam rodu iskopao vrela,
Na kojim se napaja i sada,
I ako je čizma dobro sjela.

I ti tako od svakoga gada
Da uščuvaš mili narod treba,
Jeda goreg ne bude mu jada.

Za to ćeš mu zdravog podat hljeba,
Lačnu dušu tijem da nasiti,
Jer je hrana, što dolazi s neba. —

On prestade, a ja stadoh kriti
Obraze mi stidne s obje šake;
Jer ne mogah čar presjajni, niti

R'ječi slabić podnijeti take.
No on ljupko do mene domili,
I bojazni oprosti me svake.

Kako sv'jeća poprska, pa ckili,
A oživi, te joj plam razgori,
Kad goriva u nju su ulili;

Digitized by Google

I meni se tako r' ječ otvori,
Što mi bješe zasjela u grlu,
Pošto mudro učitelj prozbori.

Pa besjedu isukah mu vrlu:
— Oče Dante, der umrlom meni
Pruži tvoju ruku neumrlu;

I moguće obrane u sjeni,
Daj da bistro istinite stvari
Pokažu se mojoj lažnoj zjeni.

Moje srce za t'jem žarko mari,
Jer na sv' jetu u laži živeći
Nehote se svaki duh pokvari.

Uputi se, i uza me kreći
Kô uz sl' jepca preko vječnog stana,
Za slabu me ruku svud vodeći.

Taka kobna oblast ti je dana,
A na mene divna sreća pala,
Da te imam vogju odabrana.

Tako s mene opasti će hala,
I s onijeh, koji mene čuju,
Kako s zemlje čepčeg iza rala.

U glavi mi taštu smiri struju,
Moja čuvstva da se sva posvete
Praistini, koju jaku štuju.

Ne dopuštaj, da mi štete pr' jete,
Niti da mi na put staju pravi,
I pazi me, da me što ne smete,

Digitized by Google

A jur kako davno ti objavi
Tvom narodu u premudrom spjevu
Svu istinu, što je u naravi;

Daj da i ja svu udušim vrevu
Himbenijeh proroka u tami,
I njihovu da odolim gnjevu;

Pa narodu svomu, što u jami
Bez ikakve svjetlosti i žara
B'jedno tužan i nevoljan čami,

Zasvijetlim svjetlošću ozgara;
Jeda li mu opna s oči pane,
I uvidi što ga tak'jem stvara.

Nek' istina rosne kaplje kane
Povrh njega, i kô rano cv'jeće
Nek' prolista i cvjetati stane.—

A on meni: — Moja sjena kreće
Da te rado po vječnosti prati,
Ali tvoja smrtna ruka ne će

Neumrlu moju da prihvati,
Dok te samrt ne oprosti t'jela,
I sa mnom te besmrtno ne sjati.

Jer i kad bi ruka ruku uzela,
Ti bi praznu pest stisnuo, isto
Kô da stiskaš svjetlost dana b'jela.

Pak put mene i da kročiš, čisto
Kroz mene bi projurio pravo,
Kô da n'jesam ovdje ja ni pristô. —

Digitized by Google

A ja njemu: — Ta mi r'ječ po zdravo
Ne probija u glavu ni malo,
Kô ni u kam ne prodire čavô. —

A učitelj, komu bješe stalo,
Da dokučim svojim umom tajnu,
Odgovori: — Na um mi je palo,

Prije no si r'ječ izrekô krajnu,
Da ne shvataš dobro moje slovo.
Čuj de dakle svu istinu bajnu.

Neki ljudi prešto će u novo
Biće stupit besmrtnosti amo,
Sami sebi stvore t'jelo ovo.

To mi mrtvi tanašno imamo
Poput plina, jali uzdušine;
I po smrti traju oni samo,

Što na sv'jetu dobra, jali vine
Uradiše za svoga života:
A u ništa onaj pako mine,

Koga ni čast ni kakva sramota
Ne označi živa, jer ne puče
Glas o njemu poput niska skota.

I pravo je da lipše kô kuče,
Jer ne činit dobra samo zlo je.
No gore je koga griže muče;

Za to za njim zgodno je da roje
Dolje ljudi; hvalom pak da slavi
Jezik one, te se vr'jedni broje.

Digitized by Google

To jur Omer pred oči nam stavi,
Za njim Vergil, a i drugi prvi
U vračarskoj bugareći spravi.

Horac ne htje da se obestrvi,
No na sebi gradi ptičja krila,
I u žile štrca ptičje krvi;

Da projuri vjekove kô vila,
Koja leti sobom ona sama,
Jer iz vira besmrtnog je pila.

A unatoč narodnoga plama,
Jerostrata ne htje smrt da stere
Zbog požege Efeskoga hrama.

Pa se htjede i moj duh da vere
U besmrtnost, pošto živ još dolje
Sve sa sebe grdne krivde spere.

Tako i ti gadima odolje,
I prostor se u besmrtni vine,
Da i rodu s tobom bude bolje.

Ta nam luča u pameti sine
S Indijskoga onog starog legla,
Otkle srodna na nas struja mine.

Srodnu svezu krv je ista spregla,
Pa se ista istina ponavlja,
Koju razna odjeća je stegla. —

A ja njemu: — Bistro mi se javlja
Što mi reče, jer odavna mašta
Raspaljena o tome raspravlja.

Digitized by Google

No ne shvatam, kad je tako, za šta
U tvom spjevu inače si rekô,
Te r'ječ tvoja čini mi se tašta.

Ako vječni život je potekô
Od imena i od glasa ljudî,
Kako ko god po djelu je stekô:

I kad one na bestrv osudi,
Koji ni zlu ni dobru su krivi,
Er im mrski bjehu svaki trudi,

I ne bjehu uprav nikad živi;
Kako u tvom ti ih paklu stigne? —
A on tada kako soko sivi,

Što ptićima na žar sunčev migne,
Da pogledam dalje me obrati,
Otkud žarki njeki zid se digne.

— Gledaj, — reče — pak pomljivo čati
Ono vječno obasjano slovo,
Koje će te s bespuća da svrati. —

Zagledah se i pročitah ovo:
« Trgni voće, kada mu je doba;
« Ne, pod suncem nema ništa novo. »

Stup iščeze, a oka mi oba
Zabl'ješte se i nesta mi vida,
Kô iznenad kad se smrači soba.

Tad se vogji obazdr'jeh pun stida,
I progledah uput: — Deder, oče,
Razglobi mi — rekoh — r'ječi zida. —

Digitized by Google

A on meni: — Tvoje stope kroče
Prije uma; nu promisli malo,
Jeda r'ječi s razumom se sroče. —

Zastah kako komu baš je stalo,
Da pameću domisli se čemu;
Pa kô na um da mi je što palo,

Stresoh glavu i obratih k njemu:
— Oče, — rekoh — čini mi se nješto,
Da sam jur se domislio svemu.

Ako pamet ne vara me, sve što
Na sv'jetu je, svoje vr'jeme ima;
I to ću ti rastanjiti vješto.

Stvari svjecke, i sve što je s njima,
Redom ginu, ali to je m'jena;
Život svjecki zapadu ne klima.

Svegj će taki čovjek bit i žena;
I živomu svakojakom stvoru,
A i stvari biće ista c'jena.

No u tvoru vazda i u zboru
Život svjecki ponješto dobiva,
Te za sobom suče stranu goru.

Za to život čovječanski biva
Vazda jednak, no se um pretvara,
Tek ljudima veće znanje siva. —

Šćah produžit, no opazih zgara
Na usnama mudr'jem osmjeh mili;
Za to stadoh, a on me pokara

Digitized by Google

Ljupko veleć: — O viteže čili,
Za što zasta u naj boljem trenu?
Popridodaj tvojoj umnoj sili,

Kako ribar kad zamuti pjenu
Istežući zadnji kraj od mreže. —
A ja moleć svoju mudru sjenu:

— Ti mi, oče, svrši što je teže —
Žarko rekoh — jer sam ja stvor slabi,
A u tebe sve su misli svježe.

— Evo ću ti ugoditi. Da bi
Upamtio bolje r'ječi moje,
Slušaj ovo, sve ostalo zabi. —

Kako čovjek, kad mu je do koje
Da razbistri čisto, umom zbira
Zažimljući tvrdo oči svoje;

Tako i ja sebi dadoh mira,
I sabrah se, da sam za slušanja
Mudr'jeh r'ječi nepresušna vira.

On prihvati: — Tašti svijet ganja
Sve što v'jeka od njegova nije;
Pače ljuto one ljude ranja,

Što iznose plode roka prije;
To znaš i sam, a pov'jest pravedna
Nikakav ti dogogjaj ne krije.

Trebalo je da bude ugledna
Moja knjiga po onomu v'jeku,
Jer inače od nje korist n'jedna

Digitized by Google

Ne bi bila mom narodu meku.
No istina vazda ista bješe,
A i biće stoljećâ u t'jeku. —

Tad ja njemu: — Te me r'ječi tješe,
I padaju kô pomast na ranu,
Stežuć noge, preveć da ne pješe.

Za to tvoji otad željom planu.
Da i moga primorja zakuče
Sve do Pule; eto ti ih ganu

Da potraže, jeda im izruče
To dajbudi što se njih dotiče,
Eda otkup dulje se ne smuče.

No kaži mi, nebeski vjesniče,
Što pameću da shvatim ne mogu,
A što kod nas još nam vav'jek kriče,

Da istina ona je po Bogu
Što vjeruju gotovo svi puci,
Te je ludost dirat u tu slogu.

— Od djedovâ što čuše unuci —
On priuze — to i drže tvrdo,
Dok se drugoj ne predadu ruci,

Da ih s dola uzvede na brdo;
A to biva na svjetlost iz mraka,
Što im oči zašljepljuje grdo.

Za to nije ni ta vjera jaka
Sv'jeh narodâ i jezikâ skupa;
Dapače je u nječem opaka,

Digitized by Google

Jer s vremenom ispuni se rupa,
Što oduška vjekovima zija,
Ter se zbije kô što čini stupa

Tkan'jem suknom, kojim voda vija;
Jali raspor megju dvije štice,
Te ispuni rastopljena klija.

Praistina ima svoje klice,
Koje, kad je njino vr'jeme, zenu;
Tad padaju stare misli nice,

Te čezajuć novu misô renu;
A kada im iznemogne sila,
Bez života onda za svegj venu.

Promisao Galileja čila
Nek' izgledom za drugo ti služi,
Kako dugo istina se krila!

Al' protivnost njemu ne dotuži,
Jerbo «ipak kreće se» zavapi,
Pošto njega neznanstvo poruži.

Ko naumi ludo da potrapi
Nedohitne prirodine stope,
Samu sebi sv'jetle oči klapi.

Što priroda na visinu pope,
Zaman ljudi traže da obale,
To ti kažem drugom r'ječi ope.

Stare knjige tu istinu hvale,
I prirodi opirat se brane,
Kojoj svake mirodije pale.

Digitized by Google

S toga tvoji nek' u srcu hrane,
Što sam rekô, jer kad vr'jeme bude,
Okupiće rastrkane grane.

Neka ovo mračni ljudi kude;
Ti se ne boj i ne svraćaj s staze,
Oni svakom, pa i sebi ude,

Jer dar božji, um čovječji gaze,
Koji sv'jetli u debeloj tmini,
I očima vlaštijem ne paze;

A b'jesne ih i pomamne čini
R'ječ starinska, pa vjeruju sl'jepo
Što im oci rekoše i ini.

Svako staro nije slovo l'jepo,
Ni glas pučki nije božji vazda,
Što nam uši često je proc'jepô.

Javno mn'jenje pače nije gazda,
Jer svačije; ono za se drži
Što od boljih umova se sazda. —

— To me malo baš u živo prži —
Odvratih mu — jerbo biću tako
Naš'jem ljud'ma mimo ljude mrži.

Ta za mnoge stvari to je lako.
No kada se što god taknem vjere,
Na mene će ljucki skočit pakô.

S toga nek' se po oblaku vere
S tobom, oče, na put taj udesni
Drugo djače srčno preko mjere.

Digitized by Google

A ja ću se kô Pedaret sv'jesni
Radovati, ljudî da othrani
Čak zgodnijih narod moj tijesni. —

A on meni: — Tvoj se narod bani
Stotinama pametnijih glavâ:
Ali za to ti si djak probrani,

Jer nijesi iz čopora lavâ,
No si rastô umiljato janje,
Što se ljupkom načinu predava:

Pak zgodan si za istine tanje,
Što ćeš svomu razdrobiti rodu,
Kô kruh djeci mati, ništa manje.

A ja tada: — Kakvu ću se plodu
Moći nadat na narodnom polju,
Ako kobnom u ovome hodu

Što god čujem, što vrijegja volju
Inokupnu u narodnoj sv'jesti;
Kako ću im pričat misô bolju,

Kad će drugi bez obzira smesti
U zametku svojom vještom spravom
Moje nove odovuda v'jesti? —

— Ne brini se, razumu se zdravom —
On priuze — za kratko prkosi:
Tvoje r'ječi vjenčaće se slavom,

Jerbo blagoj naličiće rosi
Po sparenoj zemlji od pripekli,
Koja božje blagodati nosi.

Digitized by Google

Znaj, ljudi su dosta, sinko, stekli
Napredujuć u vremenâ t'jeku,
Pa su star'jeh misli se odrekli.

Tako u mom nije bilo v'jeku;
Za to *quia* r'ječ je sada mledna,
Al' je plovit trebalo niz r'jeku. —

Zjena mu se tad prevrtje, žedna
Da mi zukne ovaj vapaj vrući:
— Materija, znadi, da je jedna!

Znanost, vr'jeme i sve pretičući,
To nav'jesti vaš Bošković slavni
Gjeometrijskom tačkom je zovući.

Odbijanje s privlačenjem, stavni
To je pokret, što se s v'jekom srinu;
Nuždan njemu prostor neprestavni.

Nedospjetnu tako kroz širinu
To micanje od v'jeka je svelo
Munjevinu, svjetlost i vrućinu.

Sila Bog je, jedina za c'jelo
Prava duša Kosmosova žića,
Prvobitnog atoma počelo.

Zor spektralni ta sićušna bića
U prvotne sastavine smrvi,
Svedavši ih tački Boškovića.

A po malo ti zameti prvi,
Ispred sile, koja ih probudi,
Opipnoj se izravniše mrvi.

Digitized by Google

Toj mrvici stanica dorudi,
Iz koje se organizmi vlače,
I živinâ život, pa i ljudî.

Ove duge verižne kolače,
Što vaš Rade i drugi naslute,
Darvin glasni i Hekel označe.

Ove divne razum kaže pute,
A bespuće mrazi, ljute rane,
Što neznanje i himba pokrute. —

Presta, vrač'jem pa očima plane,
I na me ih, srčno zučeć, skloni:
— Sv'jet nek' pane, a istina stane!

No ženâ se i slabićâ kloni,
Jer su kako nerazborna stoka:
Što vjeruju, ne znadu ni oni.

Licumjerci ne će prije roka
Popravit se, jer im tako prudi;
Inače im ne bi bilo smoka.

No će svjetlost počet da im udi,
Jer se mrakom pitaju i žire;
Za to bježe, kad ih svjetlost nudi,

Put zabiti, dok i tuj provire
Žarki zdraci prosvjetnoj slobodi,
Koji znanje i nauku šire. —

Kako čovjek, komu se porodi
Uvjerenje s nagovora novo,
Jer već prednja misô mu ne godi;

Digitized by Google

Tako i ja na učeno slovo
Kažiputa svoga sklonih čelo,
I srčano odvratih mu ovo:

— Neka bude c'jelo moje t'jelo
Na uslugu tebi, umna vlasti;
Ti me prati kroz svakoje ždr'jelo.

A pamet će po svječnoj oblasti
Brati u se, što mi prime ćuti,
Bilo grko, bilo puno slasti.

Ne daj da mi pamet se pomuti,
Jer objavit imam svomu kraju,
Koji su mu spasonosni puti.

No da bolje svu udušim graju,
Kaži kako slika vam se čini,
Jer ti znadeš što na zemlji baju.

— Još su dolje u debeloj tmini
Za njekoje stvari — on priuze —
Sv'jesni puci, a kamo li ini;

Dok se trse zapućene uze,
Što um steže, il' dok se preruče
Blagoj ruci, da im otre suze.

Zvuk gibanjem uzdušine vuče,
To znaš i sam, svoga zamet traga;
A vijanjem etera se suče

Iz atoma sitn'jeh svjetlost blaga:
Uvidjećeš po samoj naravi,
Kakova je sva istina naga.

Digitized by Google

Ne velim ti dalje, jer će zdravi
Pomoći ti razum, jal' ti bolje
Ko od mene daće razlog pravi.

Noćas dosta; eto jur odolje
Danak noći i iždene sjene:
Za to treba da se nagješ dolje.

Pogji, mili, jer sa tvoje zjene
Ugodni će sanak sad da skoči;
Večeras ćeš opet naći mene. —

Tako reče i nesta mi s oči.
Momu srcu ražeženu draži,
Nego kad se prvo sa mnom sroči.

Zbugjen opet nagjoh se na laži.

Digitized by Google

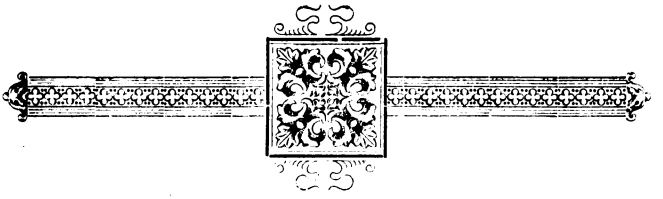

NOĆ II.ᴬ

Kô kad soko prhne put zvijezdâ
I razgledâ vaseljenom svuda,
Pa do b'jednog sleti dolje gn'jezda:

Vid s užine tupi mu se tuda,
Jer pećina kuća mu je t'jesna,
A planina mala zemlje gruda.

Za to u vis tica se ob'jesna
Često krili i silno se mota,
Da uzduha nasrče se b'jesna.

Tako mene spopade strahota,
Kad se prenuh, zbog tjeskobe ljute,
A od tuge otr'jeh se od pota.

Pa oči mi stidno se zamute,
I grozna mi suza se zavrti,
Pa se dolje odvalja niz skute.

Digitized by Google

Vas zapjehan stadoh oči trti,
I iskočih iz mekane stelje,
Zbog zaduhe bojeći se smrti.

Tad potrčah na prozor od želje,
Vidom srce da zamitim mrvu,
Eda spregne požude mu velje.

Pa se predah izdubenu drvu,
I preplovih sjetan sinje pjene,
Te predanih samac na ostrvu.

Tako žlje mi popasoše zjene
Obilnoga i svježa vazduha;
Onda tekar na licu mi zene

Otsjev mirna utajana duha,
Al' nipošto zadovoljna vele,
Jer na javi sva mi ne ispuha

Divna slika vaseljene b'jele;
Ni učitelj, te me s t'jelom svine
Usred vječne besmrtnosti c'jele.

Tako danak do noći mi mine
Bilježeci zgode prošlog mraka,
Dok mi opet san na oči sine.

I gle posred svijetla oblaka
Divne sjene moga učitelja,
Te pristupa prijatna a laka,

Veleći mi: — Evo ti se želja
Ispunila, kako sam ti rekô,
Netom te je priuzela stelja.

Digitized by Google

Preko dana znam da si se pekô,
Jer sve tvomu bješe usko duhu;
Sudi po tom koliko je stekô

Moj duh bistri, otkad po vazduhu
Od želje se nedospjetno širi,
A ote se sl'jepu sv'jetu i gluhu.

No sad hodi, gdje se vječno piri
Od pečali njeka vrsta ljudî,
I ne može da se tren umiri.

Gomila je to duhovâ hudi',
Nepregledno u prostoru jato,
Oholašću što dolje poludi.

Oholašću, s koje svak u blato
I u gadno bunište zarilja;
Ovdje sjene kažnjene su za to.

Za mnom teci i uživaj milja
Nedospjetne ove vječne pruge,
Koja će ti kazat izobilja,

Da bez kraja širine su duge,
I da konca ovoj sloti nema;
S toga misli sve su tašte druge. —

On doreče, a mene nijema
Njeka sila s mjesta toga tište,
I prenuh se od čudnoga dr'jema.

Kô taneta iz cijevi pište,
Il' kô zvižde užeta na buri,
Jal' na vatri lonci kako vrište,

Digitized by Google

Čuh i vogju da šuškajuć juri:
No ga često moje spazi oko.
Da zalazi i popr'jeko šnjuri.

Stadoh, a on vine se visoko,
I milo se okrene spram meni,
Isto jureć kroz nebo široko;

Pa mi reče: — O čovječe tljeni
Ikarova ne boj se udesa;
Ti se mojoj isto mitiš sjeni,

Kako nokat što se drži mesa;
Od Dedala vodim opreznije,
A u tebi nema onog b'jesa,

Što Ikara pjenama prekrije.
Idi dakle bez bojazni, dragi:
Ko te vodi, Dante je; on smije. —

Okr'jepih se na taj govor blagi,
I za vogjom srtah bez obzira,
Kako ždr'jebac za kobilom nagi.

Dalečinu tako ne prebira,
Mnijem, n'jedno iz cijevi tane;
A ni zvuk se tako ne sabira,

Ni kroz prostor svjetlost trenom plane,
Kô mi oba strizijasmo mrake;
Tuj me mjesec čudnovato gane.

Uza nj udes pronese nas lake,
I gredom mi tuj popasu oči
Divna čuda guste kroz oblake;

Digitized by Google

Suh'jeh hridi, što nikad ne moči
Blaga kiša, ni jutrnje inje,
Nit' se voda tuj iz stanca toči

Za biline i za životinje:
Pa tuj nema ni po nebu tice:
Sve je gluho, suhoparno, sinje.

Tuj se sjetih Ofenbaha žice,
I Vernine čudnovate bajke
Sred te suhe urvinske litice.

Spomenuh se i sve one hajke,
Što zv'jezdari o mjesecu baju,
Kako grije koru naše majke.

Pa opazih: — Po smegjemu kraju
Ove zv'jezde dokučit ne mogu
Mjesečevu uzrok nama sjaju. —

A on meni: — Podaj se razlogu,
I uglavit svakoga se pašti
Da zakonâ štuje vječnu slogu.

Iz daljega po mraku se lašti
Obasjana kakva mrka zgrada;
Prikloni se Galileja mašti. —

Ja od stida porumenjeh tada,
I ne pisnuh već ni r'ječi, dokle
Ne opazih da učitelj pada.

Tad se kosnuh i upitah: — Okle
To potječe, da nas obodvoje
Vlači nješto u dubinu? — Pokle

Digitized by Google

Evo — reče — gdje oholi stoje
Brzo kobni naš će let da svrši;
Denu slušaj kako čudno roje! —

Kô kad tihi dažd na zemlju prši,
Il' uz glavnu rojbu kad nam uši
Zuka pčelâ neizbrojn'jeh krši:

Tako mi se pamet tuj zabuši,
A smete se veće još i gore,
Kad se dolje njeki zastor sruši.

Tad pogledah tuj nesrećne stvore,
Gdje se giblju tamo i ovamo,
Kô zbunjeno bibavicom more.

Sumrak bješe na nevoljn'jem; samo
Kad i kada sjeknuli bi kr'jesi,
Kako obnoć o vrućini amo.

— Vidim, d'jete, da gospodar n'jesi —
Reče mudrac — sv'jesti svoje c'jele:
Pa razumjet ne možeš ni gdje si,

Jer su tvoje moždani se smele.
Čuj de dakle: Dolje kad na sv'jetu
Spominju se ljudi ove fele,

Munjevinu besjede ražetu
Amo svrću, a ovi se njišu
Kô na struku dogagja se cv'jetu.

A što s'jeva, pazi to što pišu
O s'jevanju dolje; to im sjene
Protivne se na pomolu rišu.

Digitized by Google

Rampses šine Kambisove zjene,
Pavsaniju Aristid zabl'ješti,
A jav Nume Tarkvinija prene.

Tuj Ćesara vid Katonov t'ješti,
Branković se od Miloša varka,
A Gambeta Bonapartu kl'ješti.

I tako se ozgar luča žarka
Sva protivna javlja kô od ruga
Posred ovog žalostiva jarka. —

— Shvatio sam, umniče, da tuga
Osobito za to jadne hvata,
Što tuj drežde kako ništ i sluga

Ispred kitna i ponosna svata.
No mi srce živom željom planu,
Da govorim komu od tog jata.

Kako tebi Vergilij se ganu,
I ti meni deder to dopusti;
Melem ćeš mi priviti na ranu. —

Na to malo učitelj zašusti,
Pa poletje, a ja mu za petom:
Kada stane, ovo mi izusti:

— Gledaj dolje megju gust'jem sv'jetom
Tužno dvoje različnoga spola:
Vuk je ono sa suprugom kletom.

Koja uza nj pečali se gola.
Njih što pitaj, ako ti je draže
Zborit s tvojim iz tog jadna kola. —

Digitized by Google

Za to letjet sa mnom k njima naže:
Pa kad bjesmo da se s nama ruče,
Od milosti oba oka zaže'.

Kad se sabrah: — Aoh b'jedni Vuče,
A od Vuka još bjednija Mare! —
Klikoh b'jesno kako što zahuče

Ubodenjak po pričanju stare
Uz ognjište pri predivu babe,
Dok se jela za večeru vare.

Kako kad se zapuhaju žabe
Ukraj vode na mekanoj travi,
Pa se grle i za oči grabe,

A slabiju jača grdno gnjavi,
I cvrkuće što je utamani;
Tako vidjeh Vuk da Maru davi.

Za t'jem zukne: — Pa u ovoj strani
Živ'jem glasom? Nenadniče, kako?
A priroda zar ti to ne brani?

Po gotovu slovo ti je svako
Kako ondje gdje me mati zače,
Al'i drugdje sad se zbori tako;

Jer se milo naše slovo mače
Po prirodi, te pogodnu glase,
Megju braćom ljepše a i jače. —

— Mudri Vuče, još te dakle krase —
— Čudom klikoh — duh i umna snaga,
Te se, vigju, ni amo ne gase!

Digitized by Google

Srodna mi je ona zemlja draga,
Što je našoj hram podigla r'ječi,
I što bješe tvomu sinu blaga,

Kad ga turski šćaše skot da smeči.
Mene vlači ova mudra sila,
Kako čelik, te niko ne pr'ječi:

A priroda i u tom je čila.
No mi kaži, velikašu jadni,
Čemu ti je mrska žena mila? —

— Kuku lele, što me pitaš, kad ni
Danas n'jesu umuknuli zvuci,
Kojim plače narod moj neskladni!

Plače narod, jer mu ini puci
Razdrpiše odjeću u repe,
Kako mrki milo jagnje vuci.

Pa jeda ga nječijem zasl'jepe,
Dadoše mu te sredinu svite,
Sada vethe, njegda divne, l'jepe:

A za krajne oni drže kite,
I pritežu kako kome drago,
Jer se ni još rekô bi ne site.

Raznesoše dragocjeno blago,
Jedan s l'jeve, drugi s strane desne:
Ostade nam živovanje nago,

A uz život od utjehe pjesne.
No vrag i to kriv'jem okom gleda,
Dok guslama grdno o tle tresne.

Digitized by Google

Turčin turči, Latin naše ne da:
Srotiše se da nam utru sjeme,
Ne će naša da su vlašta čeda.

Tako kućno porinuše šljeme,
Te posrne nemilo i kruto:
Pa nesnosno nametnuše breme,

Da nam bude sa čemerom ljuto
I disanje do pošljetka gr' a.
Što uradi bezumlje naduto!

Dok se banih sred zemaljskog zvrka,
Ova napast mene izopači,
Te me stade za prvenstvom trka.

Veljaše mi: Tebe izjednači
Stari babo s Obilićem, Vujo:
A kad mu se zjenica umrači,

Zar će Miloš, kako je uzbujô,
Potlje prvi u carstvu se zvati...?
Žena gore no Latin i Mujo!

Otad stah se s pašenogom klati,
I kopat mu pred Lazarom jamu,
Dok nesrećne bukne užas rati.

Azijat mi hitro crnu tamu
Na um nastre, pa mi tron obeta:
I kô vjetar nosi prhlu slamu,

Mnom motaše ta varvarska četa.
Na Kosovu Laza sam naveo,
Da obruži čašom svoga zeta.

Digitized by Google

Sve to bijah grozovito spleo,
Jer da Miloš su dva prija osta,
Zanago me ne bi narod kleo.

Juh užasa! To mi ne bi dosta!
Još konjicu od kreševa svratih.
No grehota ne bješe mi prosta,

Pa izdajno djelo skupo platih;
Jer unatoč živinskom inadu,
Car ne postah, a Srbiju smlatih.

Al' mi sinu ujak namre vladu,
No i njega turska zagna zloba;
Pa mi otmu i unuku mladu,

A unuka osl'jepiše oba,
Da grešnoga djeda grdna djela
Juh nevini kaju prije groba!

Oh prokleta bahatosti smjela,
Te na oči razbora mi sine!
Ciglog mene strt što n'jesi htjela,

Da ne riljam u nesvjesne čine!
Tako narod krepak, jak i čio
Sa vidika ne šćaše da mine;

Pa bi narod i sad narod bio,
A ne izrod, sužanj, jad i tuga,
Na tugje se kopito navio.

Ni od mene ne bi bilo ruga,
Ni sramota pasala me velja,
Da me ova ne otrova druga.

Digitized by Google

Ah prokleta ženidbena stelja,
Gdje sam do nje brazde se došulja'
I usio sjeme roditelja! —

To rekavši čudno se zaljulja
Sprama ženi, pa ga stade zuka
Kô kad na let digne se breculja.

Pa se grdna tuj zametne bruka
Megju njima, da me od pečali
Usred srca namah snagje muka.

Tad da s grudî kamen mi se svali,
Šćah i njojzi izmamiti slovo,
Jeda li joj b'jeda se okali.

No mi vogja progovori ovo:
— Jezičava bješe za života,
Sad je n'jemu čini biće novo. —

Netom reče ugledna divota
Posred neba zasijevne vedra;
To se Miloš s Vukosavom smota.

Skučih glavu stidljivu na njedra,
Pa koljena od počasti sago';
No učitelj već razape jedra,

A ja klikoh: — Oče, njima blago!
Oh kako su ugledni i divni! —
Drug poletje, a ja za njim nago'

Vrh duhová, te se njišu kivni
Kako klasje, gdje je ljetnog ploda,
Kad vjetrovi pušu suprotivni.

Digitized by Google

— Opet gledaj, jednaka će zgoda —
Mudrac reče — posred ovog mjesta
Da ti želji još pritike poda. —

I gle ono, netom pjesnik presta,
Sva u sjaju divna slika grane:
Za t'jem opet u čas isti nesta.

Tad jadnike roj i metež stane
Kô kokoši kad im na bunište
Sivi jastreb iznenada pane.

— Eto, sinko, kako ovdje vrište: —
Vogja reče — Bunić ono slavni
Sjenu sebi protivnu pritište.

Dubrovčanin tuj se koči davni,
Od java se ljulja još i zuči,
Pred tobom je na toj visoravni.

Prozbori mu, pa mu t'jem iskuči
Ime i sve, što mu srce trpi;
Sad je zgodno, kad već trajno muči. —

— Dubrovačka sjeno na toj rpi,
Oh tako ti — klikoh — grada rodna,
Reci ko si i što li te drpi!? —

Zaljulja se sjena blagorodna,
Pa zazuja: — Avaj stvar je grka
U b'jedi se sjetit bića zgodna!

Kojigod si, čujem da iz zvrka
Zemaljskoga ni još uskok n'jesi,
Jer te nije smrt satrla mrka.

Digitized by Google

Ne bih znao, da li i ti jesi
Po govoru s one naše st'jene,
Gdje r'ječ tvoja s latinskom se m'jesi.

U v'jeću sam uživao c'jene,
Pa me stave gradu vladaoca.
Kad s'oblaznih, počeh prije m'jene

Savjet gazit svakog grackog oca:
A kad svane ročna zora žarka,
Ne makoh se s kneževskoga stoca.

Ali zlatne slobode čuvarka
Zavjera se osvetnica sroti,
I potraži pomoć svetog Marka.

Njoj na čelu ustade mi proti
Zet Benešić: pače sve provede
Da se tajno zavjera okoti.

Kukavica, a srčno ne htjede,
Kô Ćesara Bruto, da me zbode:
No himbene Mlečiće dovede.

Na dušmanske dovabe me brode:
Tuj me spute, no je laž što trube
Domorodne o smrti mi zgode.

Jer sjekirom glavu mi odrube
Obnoć mučke, kad se brod odmače,
I utope t'jelo srde grube.

Eto prosto da me svoj i smače;
Al' što skine tugjinac mi glavu,
Svegj mi sjena bez prebola plače.

Digitized by Google

Pa i s toga muku trpim pravu,
Prepredeni što okrnje Mleci
Za uzdarje slobodu nam zdravu,

I nametnu Dubrovačkoj djeci
Inostrane svoje poglavare:
Pravi zastav domorodnoj r'jeci.

No s vremenom odbiše te dare
Dubrovčani, što Mlečiće snebi,
T'jem poprave što njegda pokvare.

I Vranceske da pomame ne bi,
Dubrovnik bi i sad u slobodi
Ugagjao narodu i sebi.

A Mletaka, čudesa na vodi,
Nestalo bi od sebe jednako,
Svjecka buna da se i ne rodi;

Djelovanje jer im bi opako,
Pa se stroše i trulež ih smrvi,
Ne od jednom, nego lako lako.

O nemili grade, gnjila strvi!
Kob ti ipak namijeni daću,
Te na sinjem još si moru prvi;

Jer si rano pristao uz braću,
I sred rodna zaigrao kola,
Pa ti usud patnju poda kraću.

A Dubrovnik?! — Kô da ga ubola
Crna drača, ljuto triš zabreči,
I jalove prekide na pola

Digitized by Google

Svoje glavne u zametu r'ječi.
Meni tada jezik se razveže,
Pa mu rekoh: — Ako ko ne pr'ječi,

Oj Damjane, Dubrovački kneže,
Ne prekidaj svoga jadnog plača,
No izreci, što te tugom steže;

Pa kaži mi, zar ti sjaj oslača
Kneževanja s oholasti gadne
Proti plemstvu, jal' da puk ojača?

Ta plemstvo ti zape zamke jadne,
I hitro te na prevaru ščepa,
Zametnuta da mu vlast ne padne. —

Ja dorekoh, a vogja kroz sl'jepa
Ta skrovišta već se sa mnom tisne,
Gdje ohole vječna muka c'jepa.

Tuj u putu dugo i ne pisne,
Dok napokon otvori mi usta:
— I sam znadeš, za što Damjan vrisne.

I pretrže razlaganja pusta
O vašemu na primorju gradu:
No s vremena zaglušna i gusta

Dolje vaši ostalo ne znadu.
Dakle znadi, da je htio gredom
Damjan Juda u svom smjelom radu

Pučku oblast svojim podić sl'jedom,
A namjera bila mu je prava
Vlast ostavit svojoj krvi redom. —

Digitized by Google

Sćaše mudra da produži glava,
Kad iz bližnje na domaku bare
Eto na nas rojnijega java.

Kako kad se priganice pare,
I prskaju u vrelome ulju;
Jal' kad prndelj uz caklo se tare,

Taku u tren stupismo na rulju;
Za to rekoh svomu mudrom parcu:
-- Na koju smo zlopatničku vrulju

Nastupili, tebi kô mudarcu
Sve na uho čisto, oče, zvoni. —
Tad se vine r'ječ veljemu starcu:

— Gorke suze bez prestanka roni
I uzdiše bez pripusta tužno
Sabor ovdje krvoločni oni,

Te ucv'jeli mnogo ljudî ružno.
Sada udes sveti im se za to,
Pa im gluši mjesto plač okružno.

Tuj je D'jonis, Nerun i sve blato
Katilinâ iz svakoga doba;
Tuj je s Karlom, s Albom gusto jato.

S Torkvemadom licumjerska zloba
Tuj iz sl'jep'jeh zemanâ se koči,
Kad čovjeka ne bi doliš roba.

Tuj Robespjer s družinom se boči
Iz pomamn'jeh Vrancesk'jeh vremena;
Tuj je krvnik Ravašol i proči.

Digitized by Google

Tuj sred vaš'jeh Vukašin je sjenâ;
S njim su Radak, Ćengić, Alibeže;
Oni gorko huču bez promjenâ,

Jer ih jošte grdno djelo reže;
Tuj Kropotkin i Moškovi tuže;
A biva im svakog dana teže,

Što ih puci osv'ješteni ruže;
Pa brebonje kô kad žrci sveti
U Indiji puku službu služe. —

Tada brže no se može r'jeti
Sjajne sjene u dolinu nice
Šinu bl'jeskom, gdje su drugi kleti.

A mudrac će: — One sv'jetle tice
Gle na zator lete goropadni
Zl'jeh te bjehu na prodaju zlice.

To su Milan i Stambulov gadni,
Maśo, Dežman, Kuen drug im mlagji,
Miškatović i Gjorgjević jadni.

Kô da život izdajom je slagji,
Sila ih je i od strana sv'jeta;
I njih krivi put zavede glagji.

Ali dosta ovog našeg leta
I za noćas ove družbe prisne;
U kolima zora jur pošeta. —

Za t'jem srčno na grdove vrisne,
Kojim adet čašću trgovanje;
Pa umukne i o tom ne pisne.

Digitized by Google

T'jem se skrati naše sastajanje,
Jer ne slete veće drugi sveci
Nevoljnikâ grdno za kajanje.

Tad će vogja: — Sinko brzo teci,
U putu smo jur zastali vele;
Za to letom, što izgubi, steci.

Jer eto se tmine s zemlje d'jele,
Pa će gasnut čari ti s zjenicâ,
Tek zemaljske grude pobijele. —

To veljaše čezajuć mi s lica
I glaveći stanak do večera.
Tad ostadoh sam kô sirotica,

I prenuh se grči od čemera. 487

Digitized by Google

Digitized by Google

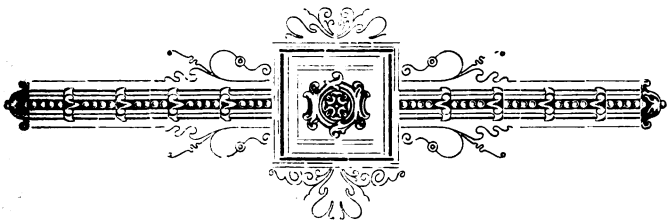

NOĆ III.[A]

O prirodna nedostižna moći!
Dosle dan mi ne osvanu grči
Razbirajuć zgode prošle noći.

Usred dana oko mi se mrči,
Ojagjelo srce grdno tuži;
A duša mi u besmrtnost trči.

Kô kad komu živjeti dotuži,
Pak naj draže, što je nama amo,
Grdi, psuje i na pretek ruži;

A mi zaman, da mu l' jeka damo,
Nastojimo jeda l' se ukroti;
On zaduben u mislima samo

Mrtv' jem znojem bezufan se poti,
I kupe mu brižne brazde čelo,
A u srcu odluka se koti.

Digitized by Google

Tako bješe i moje se smelo
Tužno srce s bezufanja grka:
Te mi crno bješe što je b' jelo.

I da noć se ne pomoli mrka,
Zanago me šćaše voljnom smrti
Za vječnosti uhvatiti trka.

No kad naša zemlja se prevrti,
I mrak pane: groza mi se stali.
I želja me mine život strti.

Nego čekah, da mi san se svali
Na zjenice neprijazne bdjenju,
Jeda tako skrb mi se okali.

I u tome nestrpljivu cknjenju
Nastupi me svakojaka misa';
Pa prebirah o Pariskom dmenju.

Na grobištu Šomet kad narisa:
»Smrt je slika nedospjetnog sanka«!
Mudro li ti i sv' jesno napisa!

Kad bi bila smrt mi bez prestanka.
Kako ovi dobrosretnji snovi,
Ne bih hajô dočekati danka?.....

Ušto mi se ti motahu novi
Po zbunjenoj glavi zamišljaji,
Eto pamet koprenom se ovi,

Pa života svijest se utaji.
Zaspah kako umoreno štene,
U pokoju koje se uraji.

Digitized by Google

Kad eto ti moje mudre sjene,
Koja k meni veselo dohrli,
I obasja moje mrtve zjene.

Pa zazuja; — Čovječe umrli!
Nemoj sutra da te tuga steže,
I sastanka sa mnom spomen prli;

Jer i ako tvrdo nit me veže
S tobom živ'jem, sve bi moglo pući,
Ako opet pečal te upreže.

Kad u svojoj sutra svaneš kući,
Mirno posluj; nemoj da te skruša
Stidan nemar, sjetan se ne prući,

Kako da je ispala ti duša;
Jučer si mi cv'jetak bio slabi,
Kada ljetna ispari ga suša.

Pače sada kad letimo, zabi
Svu nevolju, što ti dušu toči,
I odovud l'jeka zdravog grabi

Za svoj narod, te je sl'jep kod oči,
I lako se ponese u sreći,
A u b'jedi poništeno kroči.

To je s glavom trtati u vreći,
A zamahu ne varknut se vješto;
Od strampuća to je porok veći.

Od ovamo iz vječnosti sve što
Čuješ, sinko, piši posred uma
Učeć druge. To će pomoć nješto,

Digitized by Google

Jer s krivoga u natrage druma
Rod ćeš svratit i dat hranu jaku,
Kô što moja upućuje gluma. —

On doreče, a zanos po mraku
U sv'jet novi gledat me ponuka,
Što pred nama staše u oblaku.

S omarine hvataše me muka,
Čim se tomu primicasmo sv'jetu;
A suzijah kakovo od luka,

Kad se oči oklapljene smetu.
Prepadoh se, pa me prava tuga
Svega sježi na promjenu kletu.

I šćah pitat svoga mudra druga,
Da mi reče što se ovo zbiva,
I do koga doletjesmo kruga.

No moja ga prene želja živa
Prije r'ječi, i on lak zašusti,
Te zazuja: — Sunčan žar se skriva

Ovdje življe grijuć Merkur pusti,
Tri put manji neg' je naša mati,
A oblak ga obavija gusti.

Ta najbliže zv'jezda sunce prati;
Za to zemlje od okružnog puta
Tek četvrti dio u zvrk strati.

Pusta smjesa ognjem je naduta,
Kako prišti kad se hvate kože;
Nema u njem ni jednoga kuta

Digitized by Google

Našoj zemlji da naličit može:
No plameni, koje sunce radi,
Na nj žestoku vatru svagda lože;

Pa nedaju da se zv'jezda hladi,
Ni da para u vodu se kravi,
I da zemlju za biline sladi.

Kako život da se tuj pojavi?
S vremenom će blaga sazdret njega
Kô na zemlji i u toj naravi,

Kad popusti ta sunčana žega,
Koja svagdan nješto gubi žara,
A sunčeva to nagagja pjega.

I naša je bila mati stara,
Kako Merkur, usjana isprva:
Pa s vremenom prestade da zgara.

Za zelje se tada i za drva,
Pa za živo razvi vječni posô
Do čovjeka od sićušnog crva.

Tad površje odjenu se boso:
Za to treba da slabije žari
Sunce jarko, jal' da gagja koso. —

Zablenuh se na rečene stvari,
Pa ne mogoh odoljeti sili
Da obaznam za č'jem duh mi mari,

I zapitah: — O moj oče mili,
Kako kod nas je li još gdje gore
Stvor naseljen živući i čili? —

Digitized by Google

A on meni: — Prostrano je more
I po njemu brojni otok plije;
Pa bilo bi čudno i još gore,

Da u sebi jeđan otok krije,
I to mali, svakog bića živa,
A na svima da to in' jem nije.

Isto tako misao je kriva,
Da nam zemlja sama ima toga,
A sve nebo da bez žića biva.

Umiri se tijem slaveć Boga,
Što me k tebi u pohode šalje,
Jer još biće o tom zgoda mnoga. —

Šćaše mudrac da govori dalje,
No nas zuka jadovna zagluši,
A počeše da mi svede halje

S žaropeka, što stane da duši.
Za to klikoh od golema straha:
— Mili oče, u žestokoj suši,

Pače žaru nestaje mi daha,
A na meni prtenina smudi,
Pa pregjašnjeg nema letu maha.

Za to, oče, ela se potrudi,
Naroda ti tvoga, te me spasi;
Ljepirov mi grozi udes hudi. —

— Učeniče malovjerni, da si
Podao se srčno mojoj ruci,
Šćaše ona da ti vatru kvasi.

Digitized by Google

Žalosni će bit zemaljski puci,
Dokle svako ne povjere djelo
Spasonosnom znanju i nauci.

Idi dakle, ohrabri se smjelo;
Kad minemo krugom njeke mjere,
Sve predânje umah ti je sjelo. -

Postidjeh se s male svoje vjere,
I srce mi od jada propišti,
A vlašto me ništavilo stere.

Pa da su mi sve bujali prišti
Od plamena, ne šćah slova r'jeti;
A i sad me njegov pr'jekor tišti.

Sve se zgodi kako mi prim'jeti;
Jer kad njek'jem zakrivismo kutom,
Nesta žara, strah se osujeti.

I prispjesmo, iduć drug'jem putom,
Na sukljanje što nas prene prije
No krenusmo stazom obrnutom.

Tuj let kobni mudrac dolje svije;
Pa kad bjesmo u dolini niže,
Novi tužni stan mi tuj otkrije.

Pa mi reče: — Dokle oko siže,
Sad ćeš vidjet da je puklo polje,
Na kom zuku sila sjenâ diže.

To ih jako u sav'jesti kolje,
Što ih ljudi uspomenom gone:
Pa se njišu, al' klimaju bolje,

Digitized by Google

Kad se k njima u dubinu sklone
Protivne im tvorom sjajne sjene:
Tuj lakomci gorke suze rone. –

On doreče, i eto me prene
Pogled strašni, jer se zastor skine,
Što mi smrtne zastupaše zjene.

I sad krv mi u žilama stine,
Kad pomišljam na te teške jade!
Usnica mi zausti da zine.

Ali r'ječ mi u zametku stade:
Pa mi tama trenom iznebuha
Na zjenice jadne grozno pade.

No mi mudrac migom sve opuha
S vida sjene i s ćutilâ guste,
Te tad vidjeh silni duh do duha.

Kô kad zavjes u teatru spuste.
A na jata igračice nagle
Vrve žurno raholeć se puste:

Tad zagledne oči, čudom smagle,
Pilje u njih i okolo svuda
Na sjajanju munjevite magle.

Slaba slika to je onog čuda.
Što se javi snebivenom oku.
Kad pogleda po prostoru tuda.

Tad zavapih: — Ovu silnu stoku
Sagna, oče, lakomost prijeka.
Što prosvjetnom opire se skoku.

Digitized by Google

No za svoga n'jesam čuo v'jeka.
Da mi narod siromašni pljuska
Obilnosti i bogastva r'jeka. —

A on meni: — Ista krije ljuska
Ptičje jaje bjelkasta i glatka:
Al' jedno je što pronese guska,

A drugo je kokoš jali patka;
Jednako je i na oko sjeme,
A klica je grka jali slatka.

T'jem lakomost isto je kô breme
Naložen'jeh drva svake vrste,
Al' različno biljkama je pleme.

Možeš ljudi izbrojit na prste,
Što škrtosti samo sl'jede stope:
T'jem imenom na sv'jetu ih krste,

Jer je glavno; a lakomost ope
Gr'jehe druge i nakaze leže,
Što u gnusne bare ljude tope.

Ako narod tvoj uboštvo steže,
I on sirak tak'jeh ljudi ima,
Što jedino za bogastvom teže.

To u grabež, nemilost i njima
Slične tura pohote na sv'jetu:
A nevjera visi se nad zlima,

Što lakomost majkom zovu kletu;
I rekô bi, moj ljubezni sine,
Da množinu drži u vas spetu.

Digitized by Google

Ona grda ne da da vam sine
Žar prosvjetni što pukove zgr' jeva,
A na narod još se vaš ne svine.

Jer pri sjaju zlata skupac z' jeva,
To jedina za njega je luča;
Živi ubog a bogat dosp' jeva.

Kô pohudi sv' jetli sud od tuča,
Kad ga ruke u promah ne taru;
Jal' se voda usmrdi sred puča,

Kad strvina upade u baru:
Tako ova rana opogani
Svaku mladu čineć dušu staru. —

— Kad je tako, učitelju znani —
Upadoh mu u razborno slovo,
— Kako sinoć i sad mi se gani,

Pa me vodi, gdje u biće novo
Mog lakomci iz naroda tonu,
Jeda l' mojim pomože i ovo! —

Kad dorekoh, na stranu se onu
Sa mnom vogja udesno zakrili,
Gdje no vidje da se sjene klonu.

Kako guslar kad gudalom pili,
A naloga čeljadi se zgrne,
Dok tanahna struna tužno cvili;

Tuj mi tako pogled i sluh svrne
Roj i metež sjenâ u okrugu
Oko sjene usred sviju crne.

Digitized by Google

Pričaše im čisto svoju tugu
I zujaše i klimaše više;
Za to mudru obratih se drugu,

I rekoh mu: — Tvoja ne presiše
Umna nikad ni do v'jeka snaga,
Dok na sv'jetu jedan život diše.

Kaži zašto ostal'jem je draga
Ona sjena, jer se do nje kupe
I sa stranâ i spr'jeda i straga. —

A on meni: — Sad do ove rupe
Ona sjena zlamenita bane:
Stare sjene svegj ovako hrupe

Oko nove, da za vaše strane
Propitaju i saberu v'jesti;
Pa im muka ponješto odlane,

Ako nagju primirka u sv'jesti
Svoje krivde, i s toga što vide
Iste vrste da su krivci česti.

Ako čuju što god, pa se svide,
Grče im je jadnicima, kada
S duševnosti šljepilo se skide.

Približi se tamo k njima sada,
Gdje se jedan do drugoga tiču,
Kako živo sitna brojna stada;

Pa poslušaj pridošôca priču;
A saznaćeš, da te hvati jeza,
Po imenu kako njega viču.

Digitized by Google

Iz primorskog prispio je sreza
Istom sade učenjak na glasu:
Al' što vr'jedi kad za zlatom čeza!

R'ječ njegova priličiće kvasu
Do boljega tvoje braće dneva,
Spasonosne hrane da popasu

Iz tvojega čudnovatog spjeva,
Kad dušmanska na preporod vedri
Vašeg roda već prestane vreva. —

To doreče i sa mnom dojedri
Povrh onog neobičnog zbora;
A ja usklik tad isturih jedri:

— Sinjega ti, učenjače, mora,
Što ti rodnu postojbinu plače,
Tri mi ova odriješi čvora:

Kaži ko si, i zla što te mrače,
Pa za što se naši jadi silni
Mimo druge narode razvlače? —

Kad dršćući dospjeh upit čilni,
Vidjeh sjenu da se libi jako,
Kako momčić od stranca umilni.

No od stida otrese se pako,
Pa u ove jadan r'ječi vrisne:
— Oh kako je, da znaš, naopako,

Kad na nješto samo ti se misne,
A postići ne možeš za v'jeke,
Pošto smrt te u besmrtnost tisne!

Digitized by Google

Ah poznam te sa besjede meke,
I po glasu i govoru isto,
Jer sa zemlje nestao sam teke.

Moj odavna rod je u vas pristô
Iza mora; latini se zvahu,
Pa se za t'jem poslovene čisto.

Velik'jem me Nikom nazivahu,
A bih krupna uzrasta i stasa;
No i tvorom tako zvat me šćahu,

Da nijesam počasio časa,
Nego da sam i zlatom i umom
Jadnom puku poiskao spasa.

Pa i kriv'jem da sam tijem drumom
Udarao za umrlj'eh danâ;
Za zemaljskom prijevarnom glumom

Ja ne bijah nestat s vaš'jeh stranâ,
A narodne ne sjetit se njive,
Koja čeka od lemeža ranâ,

Da otrovne popl'jeve joj gljive,
Da se troskot ne busi i tići
Do stremena konju i do grive.

Eto za što rod ne može svići
Još prosvjetu, kojom drugi sjaju;
Jer i oni, koji mogu dići

Sl'jepi narod, za to i ne haju;
A jednako blagoćudni ljudi
Čast njihovoj uspomeni daju.

Digitized by Google

Svak nadimlje i za mene grudi,
Da sam rodu ikoliko draži;
Perom, slovom, da me digne, trudi.

Plač narodni tako se ne taži!
Pa nije li Gjusti pravo rekô
Da je groblje popločeno laži?

Istina je da sam znanja stekô
Izobila sa učenja stojna;
Za to ovdje ja se ne bih pekô,

Jer oružja tijem sam ubojna
Šakovao na dušmana kleta;
I kó rosa na mjesta prisojna

Za sve vrste biline i cv'jeta,
Nauka je poluga i čvrsta
Potporača tvog neuka sv'jeta.

Za to, sinko, nema toga prsta,
Što će dignut čovjeka iz gnoja,
Da je viši no njegova vrsta,

Što nauka, koja iznad soja
Podiže me svoga, ona jedna;
Jer inače običnoga kroja

Ja bih bio, da glava nevr'jedna
Ispod carske banjaše se krune;
Pusti bl'jesak za čovjeka b'jedna.

Glava moja, slave vr'jedna, kune
Tvrdo srce, što je ozloglasi,
I u jamu turi da se dune.

Digitized by Google

Šćahu dobri puć o meni glasi,
Da sam od svog nam'jenio blaga
Za prosvjetu. čim se narod krasi.

Jeda li mi moja svojta draga,
Što zapustih srčano namiri.
Da nam budè uspomena blaga!

Taj jedini još mi žižak žmiri
U debeloj svojoj kobnoj tami:
U toj nadi srce mi se širi! —

A ja njemu: — Ti u ovoj jami,
Znani Niko! Dakle plemstvo, znanje
I pobožnost, sve to vr'jedi kami? —

— Aoh, d'jete, jadi bi mi manje
Savjest krivu trgali i pekli,
Da razmišljah te tri r'ječi tanje.

Plemstvo grdi kad ga ljudi stekli
Uglednijem krepostima n'jesu:
Znanje reže, kad se njim usekli

N'jesu plami pohotnomu b'jesu:
A pobožnost r'ječ je mnokrat prazna,
Katkad kriva teškomu udesu,

Jer opaka djela skriva razna:
Pak je skotu licumjerskom za to
Za namjere kužne preoblazna. —

To mi reče, a c'jelo se jato
S njim zašika i stade ga zuka,
Jer sjaj s'jevne u to tmasto blato.

Digitized by Google

U srčanik uhvati me muka
Videć culjku i žamor čujući;
Taka nasta od jadnikâ bruka!

Pracat plane sobom motajući
S Tekelijom, gdje ti plaču dusi,
I s Pulićem: a vogja me vući

Napr'jed stane, gdje me smrad zakusi.
Tuj učitelj malo sletje niže,
I strese me kô se voćka trusi.

Prelije se jednom, pa tad stiže
Vrh zadaha; za t'jem opet poče
Da se vedar sa mnom u vis diže.

— Što je ovo — klikoh — slavni oče!
Ovako mi još nijesu noge
Uzdrhtale otkad s tobom kroče. —

A on meni: — Sinko, da se mnoge
Vode skupe iz svakoga slapa,
I da kiše kljukaju na stoge,

Kojim zemlju priroda natapa,
Ne bi sprale nakaznoga smrada,
Kô što bješe Bonifakij Papa.

Sve što grdna ozdo bazdi kâda,
To iz njega i družine puši
Zbog njihova pasjeg dolje rada.

Kô Nikovoj plane Miho tmuši,
Tako isto i pred ono kuče
Moja sjena u gnjevu se ruši.

Digitized by Google

Po tom sudi kolik jaz li puče
Megju dvjema u vječnosti nama,
I koje li njega srde muče!

Taki su ti mnogi, koji s vama
Upravljaju dolje svake vjere
Bez ikakve luče prava tama,

Pače i smrad; a vi preko mjere
Častite ih dok su živi ljudi,
I kad smrtna kosa ih ubere.

Jaoh sv'jete slijepi i ludi,
Što se kužnoj preručuješ b'jedi,
U ponor ćeš zariljati hudi! —

Mudri znanac šćaše da prosl'jedi,
Ali žamor u uvali tužni
Iznenada uši mi uvr'jedi.

Tad se zasja prostor vas okružni,
I jave se njekolike sjene,
A cijuci zaciju̇ču ružni.

No podalje jedna sjena prene
Od drugijeh jače moje oči;
Za to znanca upitah do mene:

— Koja tuga mimo druge toči
Duh njekakav megju ov'jem prvi,
Zjenica mi od bl'ještila skoči. —

A on meni: — Sinko, megju strvi
Jača luča što nadalje prista,
Kô u žarkoj zaplantana krvi,

Digitized by Google

To Demosten Eshilu zablista. —
— Šćah da rečem, jer pred vid mi banu —
Odvratih mu — ona slika ista,

Sto u st'jeni vidjeh ukresanu,
Kad ti gledah zavičaj pun čara,
U čuvenom vašem Vatikanu. —

— Ne spominji što mi dušu para, —
On priuze; — odanle, svijetu
Bi koristi, al' i grdna kvara.

I neslogu tvoga roda kletu
Otud pire, a i skoro drekne
Rim jalovu anatemu svetu,

Kad stričeva prva puška sjekne
Za slobodu i Balkan raspiri;
To pametne sve Slovene pekne! -

To mi reče, pa se mudrac smiri
I zašusti; onda hro poleti
Malo dalje gdje žižak zažmiri.

Miletića vidjeh tuj gdje sleti
I zabl'ješti njeku dušu tužnu,
Što klimaše u glasitoj sjeti.

Odma pitah za tu sjenu dužnu
Znanca svoga, a on gnjevno reče:
— Ovdje dolje zuku zuji ružnu

Vaš Ljubiša i grdno se peče,
Jer lakomom iskvari u gadu,
Sve što perom i hitrinom steče;

Digitized by Google

Pa preruči porodicu jadu;
Jer mu ženu s nestašice ljute
Malo za njim crnoj zemlji dadu.

Jaoh vama, ako gadne pute
Lakomosti ne m'jenite pr'jeke,
Da vam grdne pohlepe ušute!

Jerbo ako obilnosti r'jeke
U Banatu i u kitnu Sr'jemu
Sve usteku i otsle u v'jeke,

A ne svrate svoju struju n'jemu,
Da mršave druge naše kraje
Otmu bracki predrtomu dr'jemu;

Očita vam propast grdno zjaje,
Pa će turski udes vas zateći.
Da truhnete i da vas nestaje.

Miletić vas uči blago teći
Sve za narod, a za sebe ništa,
I progonstvo uzeti na pleći;

Odričuć se prije otkupišta
Svake slasti, što prevari ljudi,
Eda vam se održe ognjišta.

A sad, sinko, idi, zora rudi;
Večeras ću opet doći k tebi. —
Za t'jem prhne, a meni iz grudi

Sanak skoči i bijah pri sebi. 499

Digitized by Google

Digitized by Google

NOĆ IV.

Kako mozak kad ti se zavrti,
Pa se smeteš i ne znaš što ti je,
A mala te snaga jur rasprti;

Taka slabost i na me se svije
Kad se prenuh oda sna udesna,
Te mi za čas sv'jest se bistra skrije.

Netom snaga vrne se telesna,
Odma sebi povratih se ope,
Pa i duša postade mi sv'jesna.

Nepremašne prirodine stope
I u tome vidjeh svomu biću.
Dokle vedra nauka se pope!

Tad prebirah o mudrom otkriću,
Kojim Darvin i Hekel ukažu
Životinju i u ljuckom žiću.

Digitized by Google

Kako li se svi zakoni slažu
U prirodi od vajkada tvrdi!
Pozajmice kako se pomažu!

Tad na slabost ljucku se namrdi
Duh mi srčni, gnjevno te zareži
Proti crnoj nesmiljenoj srdi,

Koja narod na nevoljni preži,
I straveć ga nemilice plaši,
Da se jadan i od šuška ježi.

A u tome još su gore naši.
Jer strašilo svako ludo piju
U narodnoj svojoj miloj čaši.

Nije dosta, velju, da im kriju
Svu istinu pod donošnjom vjerom,
No ih star'jem sujevjerjem griju.

A višom ih zašljepljuju mjerom,
Kad im tenjce i nemani hvale,
Jer to prudi više licumjerom.

Kako da se zjenice razgale
Momu rodu, kad i oni divi,
Koji puku tobož sv'jeću pale,

Sujevjerje uzdrže da živi,
I šljepilo ne skidaju s oka!
Nijesu li oni svemu krivi?!....

Tako mišljah otkada s istoka
Sunce grane, dokle tmine mjesta
Obaviju niska i visoka.

Digitized by Google

Tad mi misô svakojaka presta,
Jer me brzo postelja ušika,
A u snu mi i svijesti nesta.

I gle eto veljeg umjetnika,
Kroz maglu se ljubezno dovlači
Put svojega mene učenika.

Bješe vedar, pa se naoblači,
Kad do mene blizu se dovuče;
Bješe dobar, pa se naopači,

I ove mi besjede isuče:
— Znam, dijete, kakv'jeh misli čislo
Obdan ti se na pamet navuče.

Znam još i to, da te bješe stislo
Ogorčenje na opaku vrstu:
Al' ne boj se, ako još uskislo

Nije vrenje proti krivom krstu,
Kisne dobro; pa će brzo četu
Zatjerati i razbiti čvrstu.

I noćas ćeš razgledati štetu
Nevoljnikâ, al' u većem broju
Na susret ćeš licumjerskom psetu.

Crno jato kô bubreg u loju
Za života u blud gadni srne,
Jer po vama u svakom je goju.

Kako jednom čovjek ne protrne
Licumjerske pazeć putenosti
I sve ine opakosti crne?!

Digitized by Google

Oni vele: ...L'jepe čestitosti!
Neka ljude druga briga para,
Mi u mednoj tonimo bludnosti!...

Kamo sreće da se vašeg kvara
Sv'jet što prije okani i trsi,
Na pola mu ne bi bilo kara!

Otkad vjera ljucke prože prsi,
I bogovâ, sinko, prvi sluga
Stade vodit puk k blaženoj svrsi;

Svegj je na sv'jet udarala tuga
Od tobožn'jeh božjih ugodnikâ;
I sad štete i golema ruga

Od hudijeh dosta svešteníkâ
I mojemu i tvojemu rodu;
Te je vr'jeme jak'jeh otkupníkâ. —

To veljaše, a po zdračnom svodu
Već letijah s mudr'jem kolovogjom;
No u tome opazih ga hodu,

Da ne ide pravce, no obogjom.
Za to klikoh: — Spasonosni drume
Svakom ko te odabere vogjom;

O visoki nada svima ume,
Te ljudima stereš stazu bolju
Stihovima svoje divne glume;

Deder kaži, evo ti se molju,
Za što kriviš, a ne ideš pravo:
Jal' to treba, jal' ti je na volju? —

Digitized by Google

— Idem, sinko, kud je tebi zdravo: —
Reče vogja — klonim te od kiše
I da vr'jeme mine te rgjavo.

Gustine je ovud manje - više:
Gdje je gušće, oblak se jalovi,
A gdje tanje, tuda vjetar diše.

I jučer nam pravac bješe ovi,
Al' se n'jesi sjetio u letu,
Nego ti je stari način novi. —

Kuku meni neuku na sv'jetu!
Tad se stadoh gristi sam u sebi:
Pa čudesa ne ćeš da me smetu,

Kad sitnica slabića me snebi!
Nijesmo li pram bezmjernom znanju
Kako curni prama r'jeci žljebi!?

U toj misli stupismo na tanju
Gornju struju; niže pak opeta
Na tančinu dopadosmo manju.

Dok hrljasmo preko gornjeg sv'jeta,
Danja mi se misô opet javi,
Što me bješe zabrinula kleta.

A moj vogja ljupko se objavi,
Prije nego i pitah ga išta:
— Poznam, sinko, što ležeš u glavi:

Ne obara tvoja sumnja ništa
Od onoga što ti rekoh prije:
To je biser gnusna sred buništa,

Digitized by Google

Ako koji sveštenik se krije
U odjeći kako i ostali,
A sveštenik, kô su oni, nije.

I u toj je vrsti ljudi mali
Broj pošten'jeh, prava b'jela muha,
Umni čovjek što treba da hvali.

No duševna nema svijet kruha
Ni od toga izuzeta broja,
Što oblači svešteničkog ruha,

Ako ǐ on od onog je kroja,
Što narodu jedno samo kvrči
«Unum porro»; jer su tuj zla dvoja.

Prvo što puk drži da ne trči
Put napretka, a drugo je s time
Što kroz na od lakše prolaz krči. —

Već ne pisnuh, neg' igjah za njime
Razmišljajuć po nas štetu pr'jeku,
Što nas hara zakonâ na ime.

U toj misli dopr'jesmo u t'jeku.
Na ostrvo posred neba sivo;
Tuj sam gledô goru, more, r'jeku;

Pa tuj se je kretalo i živo
Megju zeljem, ali n'jesam znao,
Da li vidim pravo, ja li krivo.

Sav se snebih, i bješe mi žao
Ne znat što su ova mjesta krajna;
Za to druga tad sam upitao:

Digitized by Google

— Mudra glavo, tebi nije tajna
Uprav ništa na svijetu b'jelu;
Kaži što je ova zemlja bajna. —

A on meni: — Sinko, narav c'jelu
Venerinu razvih ti pred oči;
Eto tvomu zemaljskomu t'jelu

Upoznata svaka stvar sv'jedoči,
E se ovdje bistri uvjet sprema,
Da šljuzina do života kroči.

U Mjesecu i Merkuru n'jema
Bješe tebi svaka stvar i gluha,
Jer životne atmosfere nema;

Pa ni vode, bilja, živa duha.
Sve snom mrtv'jem ondje tvrdo spava
Posred mjesta ukorena, suha. —

— A ovo je, oče, zv'jezda plava,
Što dvojako naši dolje zovu:
Pa i ljucka u njoj živi glava?

Zornjača je jutrom u mom slovu
Jal' Danica, a večerom viču
Večernjačom istu zv'jezdu ovu. —

A on meni: — Latini se tiču
U tom s vama zovuć je dvojako;
A ti znadeš o njoj bajnu priču.

U njoj život razvijen je jako,
Ali čudno; jerbo tom životu
Nije lice kô u nas jednako.

Digitized by Google

Tuj je leglo svakom živu skotu,
Tuj je tica, ljepir, gad i riba:
Tuj i ljucku vidjet je strahotu.

Tuj se vidi i za stan koliba
Od pletera i od svakog pruća,
Jer tuj niče svaka trst i šiba.

Bajne zv'jezde kora njegda vruća
Sad je hladna i prijatna rašću,
Pa i zgodna za bića živuća.

Ali život prirodnom oblašću,
Kô biljurna razna sabiranja
Čudn'jem licem javlja se i mašću.

I na zemlji s pomna prebiranja
Čudn'jeh zv'jeri našle su se kosti,
Kojim sada nema živovanja.

Nek' ti ovo, sinko, bude dosti,
A nauka ostalo će sv'jetu
Otkrit bistro do same svjetlosti. —

On doreče, a gadni u letu
Smradovi se na nozdre mi sviju,
I kô sinoć načuh zuku kletu.

— Kakve sjene, umniče, se kriju
Ovdje; — klikoh — srcem ti se molju,
Otkrij gade, što u gnoju riju. —

Ja izustih, a on mi na volju
U ovake srčan prasnu r'ječi:
— Gle pred tobom na prljavom polju

Digitized by Google

Rpa Papâ s Kardinal'ma ječi;
Pa Biskupâ i Arhibiskupâ
Tuj gomila s Kanonic'ma breči.

Pa tuj ima Rednovikâ skupa
Svake svite, a i Jezuvitâ
Silu guta ova crna rupa;

Patrijarâ i Mitropolitâ,
I Vladikâ i Protosingjelâ,
Kalugjerâ i Arhimandritâ;

Tuj Parohâ povorka je c'jela,
I svakoje Svešteníkâ vjere,
I svakojih Crkovnjakâ fela.

Aleksandar Papa tuj se vere
Megju svima bludnicima prvi,
Rob Robovâ pravi preko mjere.

Kako ne ćeš da ovaki crvi
Grdno bazde, kad su bili crni
I u bludu nenaravne strvi.

Stanak s njima svakog živa skvrni;
Za to brže idimo napr'jeda,
Pljuni na njih, pa legja obrni. —

Na te r'ječi kosnuh se od 'jeda,
I ishrakah pljuvaču iz grla,
Pa je turih put ljuckoga zleda.

Uz svog druga za t'jem mjesta vrla
Hitro minuh, gdje su mnogi kleti,
S kojih kužna još je zemlja prla.

Digitized by Google

Dok učijah krupno u pameti,
Nastupismo na tanahnu zuku,
Što me namah čudno preseneti.

Kako kad se namjeriš na bruku
U Neretvi, a konak ti treba,
Pa osjetiš od komarâ muku,

Što padaju kako snijeg s neba,
Navaljuju, pecaju i zuče,
Da požudiš podzemnoga greba;

Tako mi se krvca tuj navuče
Na zjenice, te mi vrcti poče,
A sve zujke uši mi prozuče.

— Što je ovo — rekoh — mudri oče;
Još ovako krv mi ne uzbuji,
Otkad naša dva se duha sroče.

A roj ovdje nješto blaže struji,
Nego indje kud me ti provede;
Koji ovo stvor potanje zuji?

— Ovdje, sinko, l'jepe žene sjede;
Za to su ti ustresli se živci,
I ako ih oči još ne glede.

Zuje lakše neg' ostali krivci,
Jer su nježne, a slabijeg spola,
Pa ne smrde kô sveti ušljivci.

Eno zastor kida se na pola;
Nuti gledaj nevigjena čuda!
Svaka žena kako prst je gola.

Digitized by Google

Sve bludnice glasne odasvuda
Kako u tor ovdje su se splile;
Naša zemlja svegj im bješe ruda.

Mesalina gle i Frine mile
Megju davn'jem glasovite kurve;
Gle Borgjiju uz zloglasne vile;

Katarina i Pompadur jurve
Kazuju se, a uza njih Zlatka;
Nuti za t'jem kô crvene murve

Namazane rujno lica glatka
Poturčene tvoga roda mome;
Navodi se eno kako patka

Brankovića unuka, a s njome
Mnoge druge nevoljom se kruše
U haremu vjekuvječnom tome.

Vidi kako Kleopatru ruše
Časoviti kresovi ozgara;
Lukrecija plane u te tmuše. —

Kô plastična slika kad začara,
Pa ti zbudi pohotnosti velje;
Ili kad se pred tobom otvara

U Parizu stelja sve do stelje,
A na njima bludne cure leže,
Spremne sitit polazniká želje;

Tako mi se krvca tuj užeže;
I da ne bih svezan uz svog druga,
Bogami me vrela krv priteže.

Digitized by Google

Tuj od mene šćaše biti ruga:
No ne mogoh mać ni korak sami,
Kô ne može vo upregnut s pluga.

S Kleopatre spržiše me plami;
Nije čuda što me je zan'jela,
Antonija glasnog kad pomami,

Pošto bješe i Ćesara smela.
Ni Venere Medićejske n'jesu
Tako vrsni udovi tijela! —

— Jaoh tebi po tvojemu b'jesu —
Pratilac mi zaprijeti prstom,
— Kad ne možeš uzdu stavit mesu!

Dosta zalâ megju tvojom vrstom
Okoti se s putenoga gada,
Ako voljom ne stegne se čvrstom.

Pa tvoj narod od toga se jada
Čuvat veće nego drugi ima,
Jer trebaće snage skoro sada. —

— Oči su mi, ne gledao s njima,
Prosti, oče — rekoh — bile krive,
Da u krvi nastade mi plima.

A onakve ni Fidijas dive,
Ni Praksitel ude ne istesa;
Pa i nema take žene žive! —

Već ne pisnuh, jerbo nemah česa,
A lice mi stidan žar polije
Od pr'jekora, što mi dušu skresa.

Digitized by Google

Malo napr' jed opazih da lije
Grozne suze muška sjena gola,
A oko nje ženski skup da rije.

— Gledaj, sinko, sjenu muškog spola,
Što pred tobom plače — mudrac reče,
— Posred ženskog žalosnoga kola.

Ono ti se kralj Milutin peče
Usred svojih žena za života;
To djelima bludn' jem pravo steče.

Dok kraljeva, poput niska skota
Dne putenom u grljenju strati,
I u njivi svojoj i van plota.

Upitaj ga čemu tako pati,
Pa ćeš čuti, za što bludno blato
I amo ga u vječnosti prati. —

Tad ovako progovorih na to:
— Milutine, Nemanjića grano,
I ti ovdje, a uz tvoje jato? —

— Jaoh suze, svagdašnja mi hrano!
Oh kako se pogrdno miljenje,
Dragi brate, plaća ovdje slano!

Kojigod si, tvoje govorenje
Kaže da si u mom nikô rodu,
Gdje će skoro bit očajno vrenje,

I krv teći za zlatnu slobodu.
Čuj de dakle pov' jest mi opaku,
Pa požali moju tužnu zgodu.

Digitized by Google

Cetr žene m' jenjô sam u braku,
A ni broja priljubama ne bi;
Za to ovdje gibljem se u mraku.

Srpskom rodu pomogoh i sebi;
Jer kraljevstvu razmakô sam megje,
A sav svijet moje sjeme snebi.

Zadužbinam pretekô sam pregje,
Da mi milo puk za drago vraća;
Al' sam malo Bogu dizô vjegje.

Vanbračnom mi sinu zasja daća,
Da kraljuje potla mene stojno,
I da bude Car-Dušanu ćaća.

Al' što vr' jedi, kad uživah gojno
Sve naslade i puteno milje,
I kad ovdje sad se prlim rojno! —

To rekavši u žensko okrilje
Dolje pade, i vas porumenje,
Stjepan sjajan jer na vid pomilje.

Napr' jed leteć opazih da stenje
Ispred mene muška sjena jako,
A uza nju ženska da se penje.

Ni bršljan se ne ovije tako
Oko panja, a ni oko duba
Ne splete se loza svakojako,

Kako s vojnom ta se šljubi ljuba.
Tuj supruge hotjeh poznat mile,
Prije nego dopremo do ruba.

Digitized by Google

No od stida jošte nemah sile
Da upitam svoga znana druga;
Al' te želje n' jesu mu se skrile,

Za to reče: — Teška peče tuga
Zadruženo ovo milo dvoje
Zbog bludnoga na sv' jetu im duga.

Upitaj ih, sad ti mirno stoje,
A primorskoj u strani su nikli;
Odavna se njišu tuj i roje.

— Slatki dusi, što ste ljubav svikli
Žarovito, kako što se kloni
Mlad vjerenik zaljubljenoj dikli;

Kažite mi što vas tako goni,
I ime mi očitujte vaše,
A i pravi uzrok vašoj sponi. —

- Našem bolu eto nove paše —
Muški žensku grleći zazuči,
— Kad je sila pričat muke naše.

Eto ljubav ovako nas skuči,
Ali ljubav u zanosu tajna,
Od nas dvoje što se još ne luči;

I jeda li bude dugotrajna!
Meni Mavro, njoj je ime Mare;
Čuj kako nam sreća bi očajna.

Dubrovačke sin sam kuće stare
U Mljeckome rastô manastiru;
Manastiri i sam znaš da kvare.

Digitized by Google

Proveo sam naj bolja u miru
Moja Svetom na Andriji ljeta,
I išô sam okolo po biru.

Starješina došao bi s Mljeta
U pohode samcu kalugjeru,
I da tobož podari mi svjeta.

Sam lastovah svaku vršeć mjeru,
I nagnah se na Lopudu često,
Pa s djevojkom tuj prihvatih vjeru.

Ona meka kô utrto t' jesto
Sva posvedje na ljubavne čari;
I godište motaše se šesto,

Jedno žarko da za drugo mari;
No miljenja putena i slasti
Još ne znasmo što su slatki dari.

Djevojačkoj bojasmo se časti
Na Lopudu i okolo njega,
I haljine moje mrkoj masti.

No odolje zaplantana žega,
Pa sram ljucki uzeh u posprdu,
I čuvat se već nemasmo čega.

Tad besjedu uglavismo tvrdu,
Da sam za nju, ona za me živa;
I odluku odlučismo grdu,

Da večerom ona k meni pliva,
A ja da joj užižem svijeću,
I da tako mrak nam ljubav skriva.

Digitized by Google

Zaboravit do vijeka ne ću,
Kad doplovi prvom moja mila,
Noć medenu u milju i cv' jeću.

U st' jenu se nigda nije zbila
Mahovina i s njom tako srasla,
Kô što s Marom mene skopča sila.

Tako bi nam duša bila pasla
Mnogo noći slasti do uranka,
Da nam nije sreća se ugasla.

Jer se jednom sjete prije danka
Braća, da im sestra kući plije,
Pa naume sputit nit sastanka.

Dovezu se lagjom do Andrije
Krišom obnoć prešto cura krene,
I luč dignu, da joj znak se skrije,

A na lagju sv' jeću namijene;
Tad se lako put istoka tisnu
I zamrse tako pute njene.

Mene na to teška pečal stisnu,
Jer pomislih, e izgubi pute;
Za to srce od jada mi vrisnu.

Pa rukave pometoh i skute,
I uskočih u te mile pjene,
Prešto joj se vid i pamet smute.

Plovim, plovim kud me ljubav rene,
Kamo mila pljuskajući bježi,
Jer od mrkle ne vidjeh je sjene.

Digitized by Google

Plovila je, kako listak svježi,
Kivne braće put svijeće žarke,
Prava riba zabl' ještena k mreži.

Ja prepr' ječih posred nje i barke,
Pa je sretoh bez snage i daha,
Dokončanu od proklete varke.

Pljusnuh da joj brzo dadem maha,
A već mila potone u pjenu
Od skončanja jal' od ribnjeg straha.

Tad zaronih i naoštrih zjenu
Ištući je bezufan u trudu,
Dok natrtah napokon milenu.

Zagrlih je, no bi sve zaludu,
Jer u grud' ma dah mi već zakrkne,
I u moru smrt nagjosmo hudu.

Da je prosto što me val ušmrkne,
Samo kad sam zagrlio lane,
Prije nego svijest mi se smrkne! —

To rekavši živom vatrom plane,
I bliže se poprimače ljubi,
Pa u zuci celivat je stane.

Ne ljube se tako ni golubi,
Kad priroda za gn'jezdo ih zgr'jeva,
A vrućina gukanje im snubi.

Tad nas strana pritezaše l'jeva,
I stigosmo na kraj jadn'jeh stanâ,
Gdje se vječnost koprenom zadjeva.

Digitized by Google

T' jem srtasmo put naših strana,
I glavljasmo sastanak iz nova
Narodnijeh za vidanje rana.

U to poče besmrtnosti ova
Da mi slika u pameti gasne,
I osvanuh ispod svoga krova,

Razmišljajuć do večeri kasne. 481

Digitized by Google

NOĆ V.

Jadni rode do neharna čeda,
Što ti svjeta, pera, krvi, zlata,
Od jarosti i od b'jesa ne da!

I to ti je zadvorena plata,
Kojim grdno d'jete ti naspara,
Kad se braniš od dušmanskog mlata.

Kuku tebi od takoga dara!
Sin neharan Nerun ti je pravi,
Što utrobu materi propara!!

Ove misli boravljah na javi,
I čugjah se grdnom radu ljudi,
Kako jednom sv'jet se ne uglavi!

No megju t'jem san mi stegne grudi,
I mudrac se opet sa mnom spoji,
Pa ovako glaskom mi zagudi:

Digitized by Google

— Srdnja, sinko, kratak b' jes je, koji
U nesvjesni čin čovjeka rine,
Jer mu časom razbor vas posvoji.

Tad golem' jem štetama ga kine;
Pa nevolje i jad mu produži,
Jer za ljupki on se svjet ne brine.

Za to pamti, sa sv' jem žlje da služi
Svu tišinu duha kričat sv' jetu,
Kad sirovo srce grudi ruži. —

— Dakle, oče, — u riječ načetu
Upadoh mu — ništa baš ne vr' jedi
Zakon ljucki za srditost kletu? —

— Zakon ljucki grdne ljudi zledi
I pedepše nerazborne čine,
A ljudima srce kami redi.

Ko ubije, jal' ukrade, sine,
Glavom, zlatom nadoknadi kvara;
Al' surovost s prsi mu ne mine.

Znaj, zakon je stečevina stara,
Ali djela opaka ne pr' ječi,
Neg' opake ljudi samo kara.

I ako se ljud' ma zakon beči,
Da ne grde, kradu i ne kolju;
Kô što ljeti sred klasja se peči

Crnoglavu strašilo na polju;
Ipak čovjek i crnoglav n' jesu
T' jem strašilom svijest stekli bolju.

Digitized by Google

Ko umučat zima čini kr' jesu,
Čovjeku se hoće tako nješto,
Da popusti žarovitom b' jesu. —

— U glavu sam utjerao sve što
Kazô si mi, mudroznanče, sade,
Jer si misli rastanjio vješto.

No kaži mi, da zapr' ječi jade,
Zar nije li vjera uprav zgodna,
Što nam kažu da s nebesa pade? —

— Nebesa su, sinko, riječ shodna
Prorocima lažn' jem — on prihvati —
Jer kô i svegj, i sad su im plodna.

A nebesa i naša je mati,
Kako i sve zvijezde ostale
U prostoru, koji se ne trati.

Nek' se vjere nebesima hvale,
Ti me slušaj i besjede vr' ježi,
Što ti sv' ječu u tminama pale.

Znadi dakle, ljucki stvor da teži
Sa svom vjerom u pogrdno djelo,
I na svoga iskrnjega reži,

Ako dobro nije srce sjelo,
Gdje ćućenstvo leže se i diže;
I ako je što zaželi htjelo,

A ne ono što razborom stiže;
Za to ako razbor što ne sudi,
Neka ruka za tijem ne siže.

Digitized by Google

Prosvjeta je što odgaja ljudi;
A prosvjeta iz nauke klija,
I oteše zlu naklone grudi.

Kô hrapavo drveće prosija,
Kad ga zdjelje i izgladi ruka;
Tako srcu ljuckota vam prija.

To i basna veli tvoga puka,
Kad se njegdje c'jelo selo sroti,
Da pokrsti svog krvnika vuka.

Krštenje mu ćudi ne ukroti,
No lagahna navika i muka
Upitomi što i zv'jer okoti.

T'jem se divlja u grudima bruka
Nikakovom vjerom ne umiri,
Dokle divna ne sine nauka,

Sto sirove u glave proviri.
Nauka je luča osv'jetlana,
Koja zgodno ljucko srce piri.

To izgledom vidiš svakog dana;
Jer baš oni, što se vjerom nose,
Obično su gora ljudi grana.

Pa zakoni teže svijet kose
Nego vjera, jer imaju sile
Da sadašnju kazan na zlo prose.

A te snage nema vjera čile,
No daleke; pa r'ječ je da bolje
Sad je jaje, nego sutra pile. —

Digitized by Google

Na te r' ječi duh mi ne odolje
Nego klikoh: — O moj umni znanče,
Kom je svako izorano polje!

A ja što ću, kad sam tupo hranče,
I nimalo nemam tvoga uma,
Da te mogu sl' jedit, mudroznanče! —

— Dugi nauk, a i moja gluma —
On prihvati — uzica je čvrsta
Da ne svrneš sa pravoga druma.

Ti se ne boj od krivoga krsta,
Jer će nestat, a od tebe jake
Koristi će crpsti tvoja vrsta.

Sad idimo da vidiš opake,
Koje jarost kočila je žive,
A sada ih šteta giblje lake. —

To rekavši vine se kroz sive
Oblačine, što nam zemlju kriju,
Sad držeć se prave, a sad krive

Letom staze, gdje vjetri ne viju,
I gdje u dažd para se ne kravi,
Da ti jadi meni ne dodiju.

No mi čudno u letu se javi,
Da protivnog držimo se puta,
A sinotnji činjaše se pravi.

Za to pitah druga okrenuta:
— Kako biva ovo noćas, oče,
Da idemo put protivnog kuta? —

Digitized by Google

A on meni potihano poče:
— Do sinoć smo išli sve put sunca,
A po danas naše stope kroče

Od zemaljske kore do vrhunca
Divnog grozda sunčanog i kola,
Put Neptuna Pelejeva punca.

Sad smo putu noćašnjem na pola,
Jer u Martu vidiš, kô na javi,
Pjege brda, mora, r' jeke, dola.

Na sjevernoj te planete glavi
Sresti ćemo neizbrojne sjene,
Koje ljuta srditost udavi.

B' jesna jarost u Marat ih srene,
Koji živom u ognju se žari,
Kad ga gole razgledaju zjene.

A jest svjetlji nego log nam stari,
Jer mu kopna šira su no slapi;
Za ostalo malo ti se mari.

A s vremenom saznaćeš do kapi
Snu otajnost i ove planete,
Kad nauka bolje se poštapi.

Obaznaćeš i za druge sv' jete
Vaseljenom velike i male;
Al' ne one, č' jem vam dolje pr' jete,

No sklopove sunaca ostale
Zakonima vječnijem skopčane,
Što u zvrku i redu se kale.

Digitized by Google

Još ne smiju te plodove rane
Ubrat ljudi, jer se voće bere
Kad dozori i kad vr'jeme bane.

Taj se zakon jošte šire stere,
I na zemlje i na narod b'jedni,
I na glave, na misli i vjere.

Po krajima tvojim samo gledni!
Rod rastrgnut vidiš do zla boga;
To je manje, er je jad uzgredni.

I u momu kraju bješe toga;
Treba gledat da ne izopači
Srce vaše s jarosti nesloga;

A prirodno zemlja zemlju vlači,
Dokle doba uzori i za nje,
Da ujedno sve se izjednači.

Sve što gr'jehâ u puku je manje,
Bajni otkup primiče se bliže;
Sve što više odgojen'jeh tanje

Ima ljudî, sreća prije stiže,
Jer čistina uz ljuckotu bajnu
Sve prepreke otkupištu diže.

Možeš nazdr'jet tu istinu tajnu
Megju vama, a navlaš na jugu,
Kako stranci za tu zemlju krajnu

Iznose se ludosti i rugu,
Prama vladi i prama vladaru
Vjernost kričeć svakom u vas krugu.

Digitized by Google

To se brinu, jer se boje kvaru
Po državu, pa se grozno mrde
Vašem žarku za prosvjetom maru.

Al' zaman se ti ludovi srde,
Što duševna vi tražite hljeba;
T'jem prirodna oni prava grde.

Kuku carstvu, gdje pucima treba
Rodoljublje navrtat i vjeru!
Toj državi sugjeno je s neba,

Da nestane, a da ini beru
Svi narodi što je čije svoje,
Jer t'jem narav puni svoju mjeru.

Malo mari da sve zemlje tvoje
Bez prestanka jadu jad dodava:
Ti upamti vječne r'ječi moje.

A biće ti, sinko, živa glava,
Koja tek se sjedinama lašti,
Kad se zgodi što ti srce dava.

Samo nek' se svak za slogu pašti;
Jer za brata ko svojaka ne će,
Tome tugjin gospodiće tašti. —

Zažarih se od njekakve smeće
Na bajanje što mi prorok prasne,
Dok pameću vidjeh da se kreće

Vid preda mnom budućnosti kasne.
Tad mi oči zaže njeka sila,
A u licu poče žar da gasne;

Digitized by Google

I isturih ova slova čila:
Carigrade, o moj glavni grade!
Bugarijo, bajna zemljo mila,

Gjulistane, svakog milja sade,
Gdje se leže iz potaje lave!
Maćedonska zemljo, zlatni rade!

O Rašijo, rako naše slave;
Šumadijo, odabrana četo,
U obilju čuvaj glave zdrave!

Trgovište i junačka Zeto
Uz primorce s Arbanijom ljute!
Hercег- zemljo za vukove pseto!

Dubrovniče, oj vilinji skute!
Dalmacijo, ti primorska kito,
Uz otoke niz more prosute!

Oj ponosna Bosno, naše žito!
Kitni Sr'jeme, Slavonijo plodna!
Oj Banate s Bačkom, gn'jezdo sito!

Panonijo u ravnini zgodna!
Oj Hrvacka zemljo, umni cv'jete!
I ti, Istro, u krila nam rodna!

Oj s Goricom Kranjska, blagi sv'jete,
Uz Korušku i Stiriju južnu,
Sa primorjem, kom susjedi pr'jete!

Vrz'te jade i neslogu ružnu,
Pa bratinsku prihvatite vjeru,
A haljinu prom'jenite tužnu.

Digitized by Google

Eto svaku ispuniste mjeru;
Okajaste sve grehote davne,
Te još prije Kosova vas teru.

Dete brzo u kolo opravne!
Priroda vas u prostor poredi,
Da vas ništa ne prekida stavne.

Jezik vam je najbolji po sr'jedi,
Herceg — zemlja kršna što othrani,
I Dubrovnik na primorju s'jedi.

Oj jeziče, s prva razmahani,
Kako ždr'jebe kad ga ravan nudi;
No sad si mi vranac zauzdani!

A za ime briga vas ne budi;
Vr'jeme i tu jabuku vam nosi,
Kad zapreku konačnu raspudi.

Bajno ime! Čemu to se prosi?
Jur starina i knjiga vam kriči
Ko ste, što ste; s čega vrag se kosi.

Nek *Slovinstvom Slovinac* se diči,
I čarobnu *Sloviniju* sprema,
A *Slovinski* jezik mili liči!!!

Tad progledah put nebeskog tr'jema,
Kako Delfska sveštenica bajna,
Kad od čudna bugjaše se dr'jema.

No ostaše vremena nastajna
Mojoj mašti otkrivena jasno,
I ako su sv'jetu prava tajna.

Digitized by Google

Pa upitah učitelja glasno:
— Oj proroče, naš te Medo isto
Ovo slovo pitao užasno,

Kad ti na grob u domu je pristó:
Za buduće i ja pitam kobi,
Der jesam li uvidio čisto? —

Odgovor mu iz grla ne probi,
Nego mu se zažariše oči,
A usna se na posmjeh razglobi.

Tad mu klikoh: — Blažen duh što sroči
Mene s tobom, o premudri vraču,
Jer iz tebe istina se toči,

Proti kojoj grdni ljudi skaču;
A bistro mi baješ svaka doba,
Koja biše, biće i sad kraču! —

Netom svrših, oka mi se oba
Zabl'ještiše od žara što plane,
Gdje se koči ljucka gnjevna zloba.

A kad zastor ispred oči pane,
Duh na duhu, kako gusta šuma,
Pokaza se, što me uprav gane.

Kako živor preživa i hruma
U zagradi preko noći duge,
A na pripust ćuškajući muma;

Tako slušah uzduž c'jele pruge
Šum njekakav, pak cijuku pače
Slične glase povrh toga druge.

Digitized by Google

— Eto, sinko — učitelj mi nače,
— Srdito se jato ovdje pari,
I vječito bez prebola plače.

Nimalo im trganje ne stari,
Jer na pripust ognji se pojave,
Pa po ovoj zasijevnu bari.

Malo prije žarki kr' jesi zgnjave
Protivne im u jadima duše,
Mučenice bez prestanka prave.

Tuj Leonid i družina guše
Ahileja gnjevom zaplantana,
Komu zjene nikad se ne suše.

I vaši se preko ovog stana
Mimo druga jata krile žarka,
Pa zas' jevnu gdje je vaša grana.

Mrak se ovog tad razmetne jarka,
I grešnike sv' jetla luč zabl' ješti,
A naj više Kraljevića Marka.

Tuj ih hletva Lazareva t' ješti,
I culjanje i rojbu im mami,
Jer ih prkos domovini kl' ješti.

— Ako gdjegod klima na osami
Junak Marko, oče, — ja prim' jeti —
I ako mu ne smetaju plami,

Nješto bih mu baš želio r' jeti,
Da obaznam, što mozgam odavna,
I ne mogu sabrat u pameti. —

Digitized by Google

Tad zašusti sjena znanca slavna,
Pa poletje sa mnom niz to polje,
I naže se, gdje je sjena davna.

Pa mi rece: — Evo ovdje dolje
Marko krije topuzinom lice;
Upitaj ga, sad ga plam ne kolje. -

— Kraljeviću, turska udvorice —
Klikoh glasno videć gorostasa,
— A jednako naša perjanice!

Maćedonci dočekali časa,
Da im dušman b'jesni već ne grozi,
I s Prilipom tvojim našli spasa!

Kaži čemu jadi su te mnozi
Okupili u ovome krugu?
Zar li zbilja narodnoj se slozi

Iznevjeri i podvrže rugu
Za svojega viteškog života,
Za to sad se odužuješ dugu? —

— Aoh, brate, zazor i sramota
Od tebe me živa teže smeta,
Nego sama u djelu grehota.

Jer kad dolje sagješ ti opeta,
Izvrnućeš koji zvuk na struni,
Druge v'jesti s ovog noseć sv'jeta.

Ali usud eto nek' se puni!
Znadi dakle, oh ne znao da bi!
Po ocu se srpskoj nadah kruni.

Digitized by Google

Ali Lazar, knez Srijemski slabi,
Po narodnom iz vijeća glasu
Prestolje mi nad Srbijom zgrabi.

Tako osta meni i mom pasu
Kraljevića ime, pusta hvala,
Šiljak pravi našljednomu žasu.

Otad počeh zavaljivat zala,
I jarošću nadimat se silno,
A državn'jeh praštat se uzala.

U to Ture prodiraše čilno,
A ja čekah tu nesreću velju
U Prilipu kô d'jete umilno.

Ne opr'jeh se, nego skrivah želju,
Jeda proti Laza me osveti,
Da našljednik budem roditelju.

Istina je katkad na skot kleti
Dizao sam topuzinu čvrstu;
Ali svegj sam imô na pameti

Ulagat se i laskat nekrstu,
Da se carstva dočepam svakako
Pognav Laza i njegovu vrstu.

Kad Kosovo polje Murat pako
Bezbrojnijem četama pritisne,
A proklestvo Lazo naopako

Na svakoga, ko ne dogje, vrisne;
Ogluših se haramija ljuta,
I u sebi pustih gnjev da kisne.

Digitized by Google

A da jamih svog ubojna pruta,
I da za rod svoje digoh čete,
Ćah Turčina odmaknuti s puta.

Lazu v' jenac slavna smrt oplete,
A ja ostah vječnu za sramotu,
Da pogrdnog gnjeva kajem štete.

Za t' jem turskom ja ne mogoh skotu
Za se srpske izmamit oblasti,
No ni Vuko za goru grehotu

Ne okusi te jabuke slasti;
Bi izdajstvo njegovo glasnije,
Ja s osvete, a on s oholasti.

Ja od gnjeva, a Vuko se svije
Da na pravdi Božijoj pokvari;
Ja ne smetah ni potla ni prije,

A on tajno rodu zlokovari,
I u vojsci red i slogu smuti,
Što pašanca na tasta razjari.

Po naš narod to su jadi ljuti,
Jer otkle ga sunce grijat ima,
Odanle ga grad ubija kruti.

Kuku lele plemićima svima,
S kojih narod jad skrnavi tuče;
Žar nijesu nego vrtlog dima!

Tako srčba i mene nasuče,
Da u pomoć rodu ne dam ruke!
Jaoh meni a i tebi, puče!

Digitized by Google

Kad okolne Turci skruše puke,
I na srpskom vidjeh Steva tronu,
Odmetoh se kivan u hajduke.

I dušmanu zadah usionu
Dosta jada, da mu bude grče
Krv narodnu sisajući bonu.

Dok očajne misli me prozvrče,
Pa topuzom lupih se po čelu,
I uz šarca život mi se smrče. —

Netom reče, vidjeh svjetlost b'jelu
Da kô voda na mlazove šine,
A svane se po prostoru c'jelu.

To b'jednike u ljuljanje rine,
I u rojbu uz cijuk i jade,
Da me namah do u živo kine.

Roj i culjka navlaš Marka stade,
Pa od tuge zadnjicom zasviri,
A s topuzom smota se i pade.

No se tijem mučenik ne smiri,
Jer ga svjetlost iznebuha lizne,
Što mu češće jad i tugu piri.

Netom preda nj žarka munja blizne,
Gle varnice iz te munje šinu,
Pa po nebu jato sjenâ gmizne.

Kô ždralovi, kad nam kraji stinu,
Nebom lete, a prvi ih vodi,
Dok ostali redom za njim škr'nu;

Digitized by Google

Tako vidjeh i ja u toj zgodi
Njekolike sjene da se rede
U povorci, a jedna prehodi.

— Kakve sjene ondje se slijede,
Der kaži mi, glavo odabrana,
Pa prolaze sjajne naporede? —

— Ono ti je jato Jug — Bogdana —
Reče mudrac — s devet Jugovića;
Ovud minu skoro svakog dana. —

— Sjajna tico, juh! su devet tićâ —
Kličuć padoh na koljena nice,
— Stojno svoga ukažite bića!! —

No već bjehu proletjele ticâ,
A sa mnom se vogja napr'jed krene,
I u ove takne uz put žice:

— Sinko mili, ti još nemaš c'jene
Da pretuie s tobom sveci slovo,
Jer u djelu hoće ti se m'jene.

Meni samo dopušta se ovo,
Da još grešnom tebi zborim drugu,
I kroz biće da te vodim novo. —

Skučih glavu u svom snužden rugu,
Jer pomišljah na udesne r'ječi,
Što me snize kô pred gazdom slugu.

Malo napr'jed vidjeh da se peči
Nemilice kivni duh nesv'jesni,
Pa sam sobom čuh da ovo breči:

Digitized by Google

— Staniša sam, poturica b' jesni;
Na rogjena brata nagnah Ture,
Da u Žecki prodrem klanac t'jesni.

Al' brgjani srčno na nas jure,
I poženu natrag bez obzira,
A žestoku kletvu na me ture.

Rodna kletva sad mi ne da mira,
Pače t'ješti tužbu, što me kalja,
Jer mi grdnu krivinu prebira.

Uza me se trojna sjena valja,
Što jedino moje blaži jade:
Pavlovića, Hrvoja, Sandalja. —

U to s neba iznenada pade
Žarka sjena, pa ga grdno zgnjavi;
A on ipak zujat ne prestade.

— Eto slavni Ivanbeg se javi —
Učitelj mi od sebe nav'jesti,
— I svog sina poturicu davi.

Taki krivci n'jesu, sinko, česti,
Jer teško je da im b'jes proguta,
I potonji skramen bistre sv'jesti.

I Korjolan nesrećno zaluta,
Što s Volskima ujedno se sjati,
Pa se s njima na grad rodni suta.

A njegova Veturija mati
Gle onamo sina tre u 'jedu,
S Volumnijom stidnom te je prati.

Digitized by Google

U tu pade i Staniša b'jedu;
Za to pusti nevoljnu mu brigu,
Neka kaje grehotu po redu.

A sad brže nek' ti krila strigu.
Eto zora na istoku rudi;
Pa večeras bićeš mi na migu. —

To on reče, a meni iz grudî
Poče sanak da se kobni d'jeli.
On tad prhne, i mene probudi,

A na zemlji dan osvane b'jeli. 484.

Digitized by Google

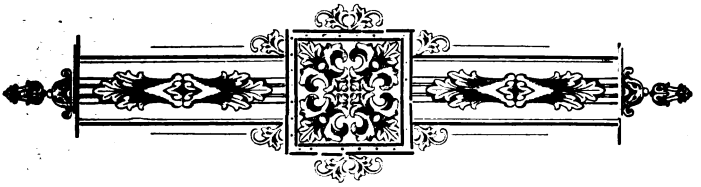

NOĆ VI.

Koperniče, divni mudroznanče!
Tvoje ime jasno mi svjedoči,
Da si zemlje meni srodne hranče.

Jadne zemlje, koja se rastoči
Za himbene i za tašte čine,
Pa u propast nesrećnu pokroči.

No kad take rodila je sine,
I ako se od poroká strati,
Ne će sa sv' jem da s obzorja mine;

Dok okaje krivde, s kojih pati,
A veće joj, glavo, ti podari,
No Vladislav što Osmana sprati.

Ptolemejev ti si nauk stari
Potisnuo da se vas razvali;
Pa još tvoji za znanost su dari,

Digitized by Google

Sto su Kepler, Hujgens i ostali
Nedostižne tupom oku prije
Zemlje nove u zv'jedam prebrali.

Kant-Laplasov um tad poduprije
Nauk prednji da samac ne hrama,
Kuda ljucka zjenica ne zrije!?

Sta Kolombo hoće i s njim Gama
U srčanom pregalacâ kolu
Sprama divnog Kopernika sama?

Oni našu natrtaše polu,
I telesnom snagom su prodrli;
Nebo otkri Kopernik na stolu.

Zaman silna mora su prostrli,
(Venuzinac začinjaše sv'jesni),
Megju kopna bozi neumrli,

Brod kad ljudi sklopiše ob'jesni;
Pa srčani, kud nemaju, srnu,
Da raširе svijet svoj tijesni.

Gdje je pjesnik! Zar mu prsti trnu!
Neka kuca, kako um se sprema
U nebesku tajnu prodr'jet crnu!!

Tuj su gusle, al' guslara nema,
Da gudalom tu bezočnost pili;
I Pindara žica tuj je n'jema!

Ljucki ume, krili mi se krili,
I ljudima pute prave kaži;
Mala žižo, ipak ti mi ckili,

Digitized by Google

Volim tebe, nego da me snaži
Pustolovna zublja zaplantana,
Kojom svijet istinu ne traži! . . .

Ta me misô spregla preko dana
Kô pomama kada ždr' jepca srene,
Dokle pamet pane razigrana,

I san željne preklopi mi zjene;
A učitelj, kako mi obeta,
Običn' jem me javom sjajan prene.

Pa zazuja: — Oh kako ti cvjeta
Um u glavi neuveli, čili,
S mislî, koje obdan si prometa'.

Blago tebi, o moj sinko mili!
A dok tak' jeh na pretek ne bude,
Robovi ste licumjerskoj sili.

Što vam glasna iznašašća prude,
Kad pogano dušmani zam' jese
Kov razabran iskopane rude.

A Sloveni i drug' jem se rese
Zv' jezdarima osim Kopernika,
Što u svjeckoj pov' jesti se kr' jese.

Bošković je vaša južna dika,
S primorskog je poletio gn' jezda,
Iz mudroga rodom Dubrovnika.

To je sv' jetla na zdreniku zv' jezda,
A svjetlja bi bila, da mu nije
Tvrdô pasô crni pojas žl' jezda.

Digitized by Google

Crni pojas, velju, što povije
Uz bokove srce da ne breca,
Pa i glava mišlju tad ne zdrije.

U odrastu svegj biće vam djeca
U moždani udrena i prsi,
Dok varava uslušate sveca. —

To mi reče, pa se sa mnom trsi
Prhle zemlje, i k nebu se makne,
Te prijašnje sve mi misli smrsi.

Dok letijah, nješto mi se štakne,
Da oko nas sve nakaze vrve,
A ne može n'jedna da nas takne.

Pa se čugjah i sve gledah crve,
Muhe, tice, kukce i štipavce;
Te nanesoh ruke nad obrve,

I ugledah njekakve skakavce,
Gdje se veru natrag i napr' jeda;
Pa i moljke i čudne prugavce.

Al' ne bjehu kô su u nas sreda,
No grdoba na oko i strava,
Te od dlake činjahu se greda.

Kô kad gledaš kroz mikroskop mrava,
A konj ti se prekaže i stvori;
Tako mi se tuj zabuni glava.

Kad mi oko pazeć se umori,
Rječitoj se tad obratih knjizi,
Pa zavikah: — Der mi ti prozbori,

Digitized by Google

A vidiš me u očitoj brizi,
Mudri oče, čudna vida radi;
U kojoj su evo strašnoj rizi

Njeke ovdje živine i gadi?
Nikad n' jesu još za moga v' jeka
Ovaki me nastupili jadi —

— I do ovog, sinko, n' jesi pr' jeka
Nagazio na zemljici čuda
Za tvojega dosle smrtna t' jeka.

I sinoć smo minuli ovuda,
A i drugom stranom našeg zvrka,
Pa nakazà bilo ti je svuda.

No oblačna bješe noć i mrka,
Pa ti tmina zastiraše zjene,
I jače te zanašaše trka.

A večeras noćne su nam sjene
Jasne isto kako na uranku,
Kad za suncem rujna zora vene.

Na potonjem sada smo ogranku
Atmosfere vaše zemlje prle,
Gdje vedrina prilikuje danku.

Svake gmižu životinje vrle
Duž zemaljske uzdušine c' jele;
Tuj je život za vaše umrle.

No se one megju sobom d' jele,
Kako kojoj prirodno ugagja,
I od koje život im je fele.

Digitized by Google

I na kori zemaljskoj se ragja
Razno živo, kako što i gore;
Al' uzduhom ko zna što se zgagja.

Isto tako čudno je i more;
Kamenica, što se dnu pril'jepi,
Ne zna što je iznad njene kore. —

Oh kako smo na zemljici sl'jepi,
(Sam u sebi skrušeno promuma'),
Dok nauka vid nam ne okr'jepi!

Za t'jem posred nebeskoga druma
Vidjeh otok da se mračan visi,
I prijašnju misô svrgoh s uma.

Na njem mrki stršili su klisi,
Kô grebeni u Kavkasu lomni,
Gdje se veru samo divlji risi.

A taj ostrv na oko nezgromni
Čudan mi se činjaše i uhu,
Jer glasovi prodirahu skromni.

Pokle vidjet ne mogah ni muhu,
Jer priroda bješe svuda smegja
Po sprženu na otoku ruhu;

— Koji jad se s jadom ovdje regja. —
Pitah znanca čudne sve naravi,
— Der kaži mi, što mi uši vr'jegja! —

— Ovo, sinko, — učitelj mi javi,
— Dejimos se u prostoru vije,
A pratilac on je Martov pravi.

Digitized by Google

Hol tu zv' jezdu prvi nadazdrije,
I nauci tu jabuku steće,
Jer ne znaše za nju niko prije.

U njoj voda za rašće ne teče,
Pa tuj, d' jete, ni života nema,
No zavidni u njoj zbor se peče.

Za to zuka tuj se roji n' jema,
A sjene su tuj nevoljne česte,
Koje zavist u tu izbu sprema. —

— Jeda l' moji i t' jem se osv' jeste!
Kô i prije, — rekoh, — blag si bio,
Der i ove, oče, noći šeste,

Milosno mi prostor kaži cio,
U kom kivni zavidnici stoje;
Možda i tuj kojigod se skrio

Duh zavìdni čak iz zemlje moje.
Povedi me, te me s njime sroči,
A i s mnog' jem, ako tuj se roje. —

Ja dorekoh, a on dalje kroči;
Pa kad zastor sa stvarî se spusti,
Moje poljem pogledaju oči,

Gdje se njišu nevoljnici pusti
Àmo tamo, ospr' jeda i straga,
Kô u šumi bor do bora gusti.

Pa mi reče: — Ovdje zavist slaga,
Da okaju svoja grdna djela,
I od tvoga zavidnike traga.

Digitized by Google

Katkad na njih svjetlost pane smjela,
Pa ih plaši i zuku im mami,
Kô gamadi živoj voda vrela.

Gle pred tobom, sinko, na osami
Vidiš čisto Miloš Obrenova;
Smela ga je r'ječ i moji plami,

Pa brebonji kako posred rova,
Kada strmelj u brljogu breči;
A klanja se kô na hreku sova. —

— Turska stravo — klikoh — s tvoje r'ječi,
Što izusti na Takovu jako,
Još planina i dolina ječi.

Der kaži mi tvoje jade, d'ako
Odlahne ti u srcu, junače,
Jer ti vigju biće naopako! —

— Kako dogje, neznani zemljače —
Miloš poče — u puti i krvi?
U prirodi znam da se ne skače.

Kakogod je, znaj da ja sam prvi
U narodu bio vojevoda,
Crni Gjorgje kad se obestrvi.

No kad slušam da si moga roda,
Bolje da r'ječ o Gjorgju se skrati,
Kakova je skrhala ga zgoda,

Ko ga ubi, ko ubicu plati;
Znaj to samo da se gibljem s toga,
Kô kad težâk klasje c'jepom mlati.

Digitized by Google

Ako s mene zla su snašla mnoga
Lozu moju, grdni još do konca
Grijeh nije osvetit se moga'.

Sunovratna eto put obronca
Već mi unuk nesmotreno stupa;
Kad prekipi jednom preko lonca,

I on će se krvlju da okupa,
I dug plati što priroda vapi,
Dok do stotog pasa krivce slupa.

Ko inače misli, samo tlapi
U zanosu uzvitlane mašte,
I svoj čisti vid očinji klapi.

No i za se zbog pameti tašte,
Unuk mi je kriv, da stranci srnu
Na Srbiju i za nju se pašte.

Ne zna pogan, peruš da t'jem crnu,
Od obične navade još tiše,
B'jeloj tici vojšte da navrnu;

Jer strt hoće što još živo diše.
Ako nema da vas ko obrani,
Od Kosova to je zlo još više.

T'jem uvela Šumadija s vani
Bl'jedo lice mažuć porumenje,
Pošto rane sjedine navrani.

Zaman hoće tako da se penje,
I primami mladenačku četu,
Dok tugjinstva pod zaduhom stenje.

Digitized by Google

Za to svak se obrće na Zetu,
Jer naravnom ljepotom se krasi,
A stričevu ne mrdi se svjetu;

Pa joj više knežina se glasi,
No kraljevstvo na Dunaju novo.
Što će piće, kad žegju ne gasi?! —

Premetne se kad doreče ovo
I zaklima Obrenović tužni,
Pa pretrgne tako svoje slovo.

Tada plane prostor vas okružni,
Jer se sjena Karagjorgja javi,
A zavidnik zabrebonji dužni.

Za t'jem vidjeh da podalje stravi
Druga zublja sjenu, pa je duši,
A ona se od zujanja davi.

Za to pitah: — Ko se ono kruši,
I ko tlači, učitelju mili;
Ti si vrelo, koje se ne suši! —

— Ondje — reče — po prirodnoj sili,
Očita je izmjena prvakâ,
Za Srbiju koji su se bili.

Ondje pada Mihajlo s oblakâ
U dolinu ovu tužnu dolje,
Pa Gjorgjeva sina tre opaka.

I tako se uzajmice kolje
Sve na sv'jetu, te naknada biva;
A poretku niko ne odolje.

Digitized by Google

To se vidu običnomu skriva,
Ali ipak čvrsto je i stojno,
Na istini jerbo se osniva.

Tako isto i dub raste gojno,
Al' umrlom to se oku krade;
Istom pamet shvata to pristojno.

Toga staroj u knjizi imade,
I u srednjoj, navlaš u Šekspiru,
Pa u novoj Bajron za to znade. —

Priklonih se nepresušnom viru,
I kukavno neznanstvo me skrha
Prama tako umjetnomu biru.

Koja li nas grdna čeka svrha,
Kad protivna u natrage sila,
Kivno vojšti da nam dogje vrha!

U toj misli njeka rojba čila
Zapanji me i zagluši uši;
Dok opazih dva zavidna rila,

Da se glože u smrdljavoj tmuši;
A oko njih šljedbenikâ četa,
Jedan drugog da pogrdom ruši.

Tuj užasna spopane me sjeta,
Jer uvidjeh glavne sjene one,
Da se drpe isto kô dva pseta.

A žalosno duh mi za t'jem klone,
Jer u šljedbi zatočnikâ dvaju
Čuh i mojim da se slovom gone.

Digitized by Google

— Ono dvoje čemu grdno laju,
Mudri parče, i kako ih zovu;
Pa koji su što za njima graju? —

— Odavna su u ovome rovu,
Mili sinko, supostata oba,
A svagdano kupe šljedbu novu.

Zavidna ih piri jetka zloba,
Besposlici da prvenstvo grade,
A oba su svog šljepila roba.

Inokosni prosto da s' inade,
I šljedba im davna bila prosta;
Al' neprosto i sad spor što rade,

Kako tobož da im nije dosta,
Što se zapad pram istoku beči;
Nego traže da ne bude mosta

Megju njima, i da svagja meči
Obje strane dokle v'jeka teče,
I brat brata da zavidno gnječi.

Obje pole žešći žar da peče,
Svaki svoje mjehove naduše;
Prepredenost Jezuvicku steče

Mudri zapad, Vizantinstvom puše
Hitri istok; oba ko će bolje
Protivnika svoga da uduše.

Jedno drugo izdajnički kolje,
A načine ne razbira čisto,
Nego kali svoje kivne volje.

Digitized by Google

Ta se borba zapodjela isto
U rastočju s srednjem starog v'jeka;
Ali novi ne bi na to pristô,

Da razlika vjerovanja pr'jeka
Ne otrova ljucke 'jedom grudi
Za nastajnog koljenima t'jeka.

Pa ta vjera da narodu sudi?
Ne od Boga ona nema d'jela,
Kad rasporak megju ljud'ma budi.

Eto slika tog razdora c'jela!
Pred tobom je; dva prv'jenca gleda',
Kako su se s četama zamela.

Gle Nikola papa s družbom ne da
Suparniku otvoriti oka;
A Fotije regbi da ne preda,

Nego s pratnjom ospr'jed i od boka
Napadaje zapadne odbija
Ratobornog junaštvom istoka. —

— A ovo je carigracka lija,
Mudra glavo — padoh mu u slovo,
— A ono je dakle rimska zmija?

Zar su sv'jeta mučitelji ovo,
A najskoli moga b'jedna roda,
Dok mišljenje ne nastupi novo!?

B'jedna roda, komu teška zgoda
S puste vjere i sad grozi tvrdo,
Jer izmeće vragovima ploda.

Digitized by Google

O nakazna ljudima pogrdo,
I grdobo strahovita ina;
O ljutita otrovana srdo!

I hak ti je okužen i slina,
Č'jem na krstu čeda truješ mala;
N'jesi svjetlost, nego crna tmina!

Njekad te je c'jela zemlja zvala
Stjegonošom prosvjete i čara;
Sad so n'jesi, nego malo kala! —

To rekavši tuga me propara,
A slovo mi u dušniku stade,
Pa od goreg pobojah se kvara.

Ali k meni ljubezno dopade
Moj pratilac umah spasonosni,
I utješne pomoći mi dade.

Za t'jem ote jav mi taj žalosni,
Jer sa mnom se na let dizat stane,
Te postasmo tako inokosni.

U to prostor vas u ognju plane,
A prolete njekolike sjene,
Te me pojav udivi i gane.

A u jami sjajno jato prene
Zabavljene grešnike u svagji,
Ter ih u roj i u smeću srene.

— Višnji znanče, momu srcu slagji
Od ikoje stvari na svijetu,
I ako sam drug ti za sv'jem mlagji,

Digitized by Google

Usliši me, pa mi družbu svetu
Što proletje, ostojačke reci;
Pamet mi se rasije u letu. —

A on meni: — Mili sinko, teci;
Razabraće pamet tvoja sreda,
Koji ono proletješe sveci.

Ono dvoje što minuše spr'jeda
Metodije i Ćiril su braća,
Nosioci Krsta i ugleda

Slavskom rodu; te mu od njih daća
Što prosvjeta s knjigom niče svima,
Č'jem šljepila nesv'jest posta kraća.

Vasiljević Ivan je za njima,
I Klimenat Rimski papa sija;
Pa još mnogi, koji grada Rima

I Vizanta, svaki što su čija,
Održaše tr'jezno prava svoja,
Megju braćom rupa da ne zija. —

— Slavni oče, blago duši, koja
Na pravici sazida i skladu!
Tako ćaše cv'jetna kita moja,

Nije davno, slovinskomu jadu
Putovanjem Rimsk'jem doći vrha,
I nesložnom odoljeti gadu. —

— Nemoj, sinko, da te zanos skrha —
On priuze — s rodoljubnog mara:
Poklonicim sloga ne bi svrha.

Digitized by Google

Bjehu mnogi, sloga što začara,
Al' je misô provodiče svila,
S koje braći šćaše biti kvara.

I jabuka mnogo krat je gnjila,
Za sve da se s vani sva rumeni,
S toga zdrava na oko je bila.

Jer državnu namjeru zasjeni
Sveta misô, pošto mora sinja
Plav putnička kroz vale zapjeni.

Za t'jem pušta Rim da misô tinja;
Pa kad tica ne uhvati pl'jena,
Obećanje Rimsko sve izlinja.

Jaoh vama ako brza m'jena
Ne nastane u vašemu djelu,
Misô vaša biće vazda b'jena!

Tugjin davno bere voćku zdrelu,
Žuljâ vaš'jeh plod i vašeg znoja;
Pa tad glavu okreće vam smjelu.

Radi vašeg zadržite soja
Pero, slovo i mišice čile;
Biće skoro očajnoga boja.

Sram vas bilo da se stranci sile
Umom vaš'jem i uz vaše šake;
Uz kam stanac truhle pregršt gnjile! —

Sav se kosnuh na besjede take,
Koje mudri učitelj mi brecne,
I misli me zaokupe svake.

Digitized by Google

A istina u živo me pecne,
Jer nas sl'jepa blagoćudnost skuči;
Pak od stida glas mi tužno jecne.

U tom biću čuh da zuka zuči
Ispod mene, te oborih glavu,
Da razvidim ko to dolje buči.

Sav protrnuh prama tome javu,
Jer zavidna upozna me sjena,
I živne me po imenu pravu.

Pa zareži: — Tvoja put se tljena
Po vječnomu šeta ovom stanu,
Prije no je od smrti satrena.

U tom čudu vidim platu slanu
Mog zavidnog na zemljici žića,
Moje zlobe neprekidnu hranu.

Do novog sam skoro stigô bića,
I zavidno upao u kolo,
Kô i buba usred svoga vića.

Bih zavidan grdno i oholo
Tugje sreće a ugleda više;
Dobro me je iskrnjega bolo.

Bih zloćudan; sve što življah tiše,
Tijem zloća bolje moja sivnu,
Kô kroz oblak duga iza kiše.

Jest, narodnost njegda njivljah divnu,
Uz koju se lovor-v'jenac žanje;
Al' opravih zalâ dugu grivnu.

Digitized by Google

Na više sam pronosio znanje
Tvore kriveć drugovâ i zbore,
Da od mene bude boljih manje.

T'jem mi život ljudi oštro kore,
A rodna se na me povjest kosi,
Da ne može kud ni kamo gore.

Bajna povjest, koja zublju nosi
Ispred zlice i kog djela kite,
Pa za stvari ljucku c'jenu prosi.

Znaj kog ove r'ječi još ne site:
Redovničkoj klapah u obući,
Pa pop mirski bjeh garave svite. —

To rekavši nemilo se prući
Jadna sjena, jer je luč zabl'ješti,
A od zuke mišljah da će pući.

Bistar Rački leteć je prit'ješti,
A oči mi trebaše zažeti,
Da mi bl'jesak zjenu ne ukl'ješti.

Stan za tijem ostavismo kleti
Zavidnikâ, što se jadno dave,
I stasmo se u visinu peti.

Tad krenusmo kroz vedrine plave
Razgledajuć nedospjetne čari,
I očima munjevite jave.

T'jem kroz vječne vitlasmo se stvari,
On po sebi neumrla tica,
Što i mene krilima nadari.

Digitized by Google

Debela me pritiskaše tmica
Posl'je sjaja, pa srtah u muku;
Al' u glavi usagjena klica

Osta mislî, koje jadnom puku
Granatog će buknut poput duba,
Da ga štite na svakoju ruku,

I obrane od zavidnog zuba,
Što ga grize da se b'jedan svjesi,
A već ga je podgrizô do ruba.

Ništa za to, samo da se desi
Ko će vidat žuč ugriska jêdnu,
A nek' kivni zub se grdno kesi.

Tad mi zjena na okolo glednu,
I progledah, jer mi drug zasine,
Te utaži moju dušu žednu.

Pa mi reče vedar vogja: — Sine,
Evo brzo zastor će zastr'jeti
Ove vječne tvomu oku čine.

Kad se preneš, mozgaj u pameti,
Što razabra ovog sa mnom mraka,
Pa bilježi zgode za rod sveti. —

T'jem iščeze gusta sred oblaka,
A ja stadoh da žmurim kroz sjene
Jutrnjega bjelkasta pazdraka.

Samoća me tad oda sna prene,
I u mekoj probudih se stelji
Otirući još bunovne zjene.

Za t'jem vas dan jav razmišljah velji. 502

Digitized by Google

NOĆ VII.

Oj Lukulo, čuveni proždore!
S oblizaka kod tvojih obroka
Još mirisi ljucke nozdre more!

Kako ne bi, masnog kad istoka
I zapada sočnog sve se stoči
Posred rimskog bezdanog potoka,

Što poplavi svjecki grad i smoči,
Da s ob'jesti i s čudna obilja
Prst u grlo za jelom zabroči.

Usred tako razmazana milja
Rimljanima poče moć da trune,
A orlova oslabe okrilja.

Nije čuda da se snaga dune,
Kad se t'jelo stroši, pa oslabi,
A u kamen tugja muka kune.

Digitized by Google

Sila tugje bez obzira grabi,
Ali sila za vr'jeme je svaka,
Dok klin skoči, što se kivno zabi.

Tad tiransk'jem nad narodom raka
Podiže se, spomen neumrli,
A pod pločom prhlog praha šaka.

Tuj sloboda nad t'jem grobom grli
Potlačeni narod što uskrsne,
A ropstvo ga što pretrpje prli;

Pa od gnjeva stope trapi vrsne,
Što sionik glatki upečati,
U osveti kivan dok otvrsne.

Za tijem se s osvetnikom sjati,
Pa zarilja u nesvjesna djela,
S kojih opet sam za sebe pati.

Grdo p'janstvo, proždrlosti smjela,
Što u svinjac skotrljate ljudi,
Dok im bradva za vrat nije sjela!

Čemu Sokrat Helene probudi,
I Židove blagi Krst osv'jesti,
Kad si grdan još, čovječe hudi!

Zar ne mariš u sl'jepoj ob'jesti,
Što na sv'jetu od vajkada biva,
I da nikad to se ne da smesti?

Ne vidiš li da se tvomu skriva
Od krmeljâ zaglibljenu oku,
Na naknadi da se sve osniva?

Digitized by Google

Pa i kad bi po sv'jetu široku
Sitne listom isprašile stvari,
Kako zamah orijaškom skoku

Ne uvide tvoje naočari?
Što kršćanstvo isprva postrada
Zar živinstvom Španskjem ne pokvari?

To je zakon, koji vječno vlada!
Osv'jesti se dakle, ludi stvore,
I čuvaj se od šljepačkog rada.

Zar ne pamtiš Persijske čopore,
Kad Jevropu bezbrojni salete;
Nije l' ona odvratila gore

Odaslavši svoje hrabre čete,
Aleksandar kojim se objavi,
Da Aziju skrha svu i smete?

I priroda da ga ne udavi
Spregnuvši mu proždrljive želje,
Jevropejska r'jeka sv'jet poplavi!

A Azijat iz Turačke stelje
Nije li se povratio ope,
Da okali svoje b'jese velje?

I da divlje ne smetu mu stope
Naše žrtve narodu i Bogu,
Azijacki vali sve potope!

No Jevropski narodi u slogu
Sastučeni prirodno se srote,
Da namire kvar u turskom logu.

Digitized by Google

A nije li Punske sve grehote
Rim vrnuo Didoninu gradu;
A divljačne sa Urala skote

Rus nije li u ratnom inadu
Potlačio i na pretek dosta,
Pa Az'jatu obrijao bradu!

A što Španjski rt Tarikov posta,
I premosti sa Afrikom Španju,
Pa prevede nepozvana gosta;

Zar to bježi ičijemu znanju,
Da posjeti Vrancez prija mrka,
I krušku mu odvrati ne manju?

Ta me misô zanašala grka
Preko dana, dokle panu tmine
Zasjenivši stvari našeg zvrka.

Tad mi misli sve prestanu ine,
A pamet se u koprenu ovi,
I zemaljske sve zapreke skine.

U to sjajni učitelj doplovi,
I bunovne razigra mi zjene,
Pa mi blago ovako proslovi:

— Razmišljô si, sinko, i bez mene
Svjeck'jeh zgodâ, naknadu i mjeru,
Kako kivno jedna drugu rene.

Razabro si i osvetnu vjeru,
Kad pukove odrte do kože
Stane hučka na zle, te ih teru.

Digitized by Google

No si svrgô s uma kô se slože
S čistom vjerom kršćanskom grdobe,
A p'janstvo se i proždrlost množe.

To na sv'jetu ljude čini robe,
Jerbo čistu uz vjeru se bane:
A kad tamo, proždori ih globe.

Kuku vama sa glave neslane,
I s šljepila te vam oči grabi,
Ako vas se brzo ne okane

Grdni tati a božiji rabi,
Te vas muzu, i uče vas krivo;
A vi pjan'jem pram proždorim slabi

Žirite ih nudeći im pivo,
Hranu, zlato i kamenje drago,
Dok vam s kožom meso šljušte živo.

Dosta bi vam bilo to zanago,
Da njihova u bezdana žvala
Sasipljete vaše gojno blago,

No od njih je kumir svaka hala,
Jer je čašću slavite dok živi,
I kad s zemlje grdna je nestala.

Kako su vam zamišljaji krivi,
Da o mrtvom nema ništa reći,
Kogod ne će da mu se i divi!

Kako k dobru sv'jet će tako teći?
Kako će mu krepostima grudi,
Kad zô izgled upazi, zabreći?

Digitized by Google

Njeko umre, eto zvono budi
Bogoljubne da u crkve vrve,
Gdje sveštenik plaćen pojuć trudi.

Svak bi rekô: mrtvac megju prve
Za života spadô je umrle;
A kad tamo, megju gadne crve.

Pitaj sl'jepce: »Prešto s zemlje prle
Vaš pokojnik preseli se plačni,
Je li krivde okajao vrle?

Kako lupež i otimač lačni
Je li svakom povratio svoje,
Ili grob je i u smrti klačni?«

»To ne smeta« reku ti; »umro je
Kako svetac«. »A je li težaku
Naknadio sve njegovo što je«?

»Sto to mari, kad je molbu jaku
Sveštenik mu pri smrti izreka',
I oprô mu krivdu naopaku!«

»Ja l' ne znate, kuge, da ne čeka
Oproštenja ko tugje ne vrne,
Dokle teče, biva nigda, v'jeka?

A što cure skrbnik zguli crne,
Pa ih tada omrazi bijedne;
Je l' nastojô da vrati što zgrne,

I da opet one su ugledne?«
»Što mu za to, kad je svešteniku,
Da mu s duše spere gr'jehe zledne,

Digitized by Google

Zadužbinu namro preveliku,
Kuću, njivu i kamena draga,
Što je pravi otkup pokojniku?«

Oj izješe grdne! Ono blaga
Zar se ne zna da su vaši biri,
Što vam u špag licumjerski slaga

Jadni narod, te grdove žiri
Zalažuć vam proždrljivo žvalo,
Što se prije bezdano ne miri,

Dok gadljavo ne stečete salo,
A noga vam ne oslabi hroma:
Što je za to tamo vama stalo,

Da uklinje težâk i da moma
U glas pišti, grozne suze lije,
I da sjedi u prikrajku doma?

Pače neka od potvore gnije!
Tako niko za ljubavne čari
Htjet je ne će ni posl'je ni prije;

Pa će jednom za vas bit ti dari,
Da pohotne kalite bludnosti;
Za ostalo što se vama mari!

Kamo bolje iskat čestitosti!
Nek' se ljudi pašte za ostalo,
Vi u bludnoj tonite ždrlosti!

Oj sramoto ljucka a ne hvalo!
U brljogu greznete i gnoju;
Sinje more ne bi vas opralo!

Digitized by Google

Oj grdobo čovječanskom soju!
Nenadno te zlo veliko smelo,
Sto se rugaš krvavomu znoju,

Koji teče niz pošteno čelo
Siromahu i trudnom težaku
Za njihovo živovanje c'jelo!.... —

Mudrac vedri po mutnom oblaku
Otište se posl'je ove r'ječi,
I kô slamku zanese me laku.

Kô po valu brod zbunjenu keči
Na sva jedra i napr'jeda hrli,
A za njime čamac svezan meči;

Tako oba strizijasmo vrli
Kroz nebesa prostor nedospjetni,
Kuda ljudi ne smiju umrli.

Ja sam cigli, koji svoj let sjetni
Za života još ovuda mače,
Kako ljepir kroz pazdrake ljetni.

Ta mi misô u glavi se zače
Preko toga udesnoga leta,
A od milja duh mi se rasplače.

Tuj razumjeh da običnog sv'jeta
Lakoumni n'jesam čovjek pusti,
I da luda vika me ne smeta;

A šljepilo meni oblak gusti
Na moždani ne stere pokojne,
Što i dušu u ludost propusti.

Digitized by Google

Tad okretoh zjene nepostojne,
I ugledah iskru poput zrna,
Te se mota kroz prostore stojne.

Sjena nebo prekrivaše crna,
I ne mogah razgledati čisto,
Je li zv'jezda jal' nebeska skvrna.

A megju t'jem drug, leteći isto,
U pameti misô mi pročita,
Uz koju sam prebiranjem pristô.

Za to odmah ljupko me upita,
Sjećam li se prošle noći hoda,
I otajstva u Dejmo-u skrita?!

Kad odjavih da mi ona zgoda
Jošte lebdi u pameti živo,
Tad ove mi r'ječi on nadoda:

— Minuli smo sinoć, jureć krivo,
Martov bajni vanjski mjesec prvi;
A sad ćemo drugo zrno sivo,

Fojbos čudni, maloj nalik mrvi,
Martu drugog obigrati druga;
Sutra pako zv'jezdu, što se smrvi.

Eto brzo dopr'jesmo do kruga,
Gdje se regbi Fojbos i drug tiču;
Tuj je Martov unutrašnji sluga.

Omerovu nam'jeniše priču
Ljudi za ta dva Martova roba;
S toga Dejmos i Fojbos ih viču.

Digitized by Google

Nije mnogo stočilo se doba,
Da ih oči ugledaše tupe,
Jer su mala ta mjeseca oba.

S toga tuže njine sitne trupe,
Što potpuno Marat ne pomrča,
Jer ne mogu sunca da zastupe. —

To govoreć sa mnom već dotrča
Do Fojbosa što se silno mota,
A iz njega zuka me prozvrča.

Neobično bješe, baš strahota,
Rojbu čuti i spletene glase,
Te se odmah otrijeh od pota.

Tuj se sjetan stadoh brinut za se,
Da mi ona huka ne naudi,
Prije nego oko mi popase

Čudna vida, č'jem me Fojbos nudi;
No učitelj do mene se spuze
I bojazni mojoj se začudi,

Pa me tješit razgovorom uze;
T'jem mi odma kô s plašiva čeda
Strah razmetne i otrije suze.

— Aoh, oče — rekoh — put mi ne da,
Da se kosnem postojano straha;
Za to duh mi i od šuška preda.

No evo sam pokupio maha,
Jer s tvog blaga i srčana slova
Smjelog sam se nasrkao daha. —

Digitized by Google

— Nek' te, sinko, smjelost prati ova
I za daljeg u životu dneva;
A trsi te straha, što kô sova

Baba djeci iz malena pjeva,
I udiše u nejake grudi,
Da prestane t'jem djetinjska vreva. —

Kad to reče, vid me prene hudi,
Jerbo zavjes na pola se skrši,
Što mi opet strah u srcu zbudi.

Još mi sjetnu u vis kosa strši,
Kad mi ona jama na um pane;
Kakva u njoj pokora se vrši!

Grdna culjka, malo kad što stane,
Tamo amo grešne sjene mlati,
Kako dublje vihar kada plane.

A tek svjetlost u rov im se svrati,
Suklja zuka, te kriče kô tići,
Kad im gn'jezdu mati se povrati.

— Eto dokle oko može stići —
Vogja reče — zbjen je duh do duha,
Da ni krknut, kamo li se dići

Iko može, neka strašna puha
I još žešće silovita plata;
Za njih nema već priroda sluha.

Proždrljivci sred ovoga blata
Tugju muku i svoj bijes kaju;
Lav Deseti tog je glava jata.

Digitized by Google

On proštenjem diže svetu graju,
I izmuze sv'jetu silna blaga,
Č'jem sl'jepcima sravni pristup raju.

Lav Simona prilika je Maga,
A temeljni kamen Simonije,
Toga grdnog Jevangjelju vraga.

Uza nj Tezel izjelica rije,
I drugovi oltarom trgovci
Iz narodâ na svijetu svije'.

Tuj na po se ječe Jezusovci
Šagnjetači razbora i sv'jesti,
Prepredeni oporukâ lovci.

Da vas hoće božja ruka smesti,
Kô vas smete Klimentova str'jela,
Da dajbudi n'jeste tako česti!

Kugo ljucka, savjest si uzela
U posprdu, č'jem poštenje gine;
Jer vjeru si danoj r'ječi smela.

Srestvo svako i načine ine
Sve ulagaš, jer sve pere svrha;
Tek da svaka prepreka se skine. —

— Mili oče, zar ne će im vrha
Niko doći, — padoh mu u slovo —
Da ih jednom baš na mrtac skrha,

Sto narode truju, i što novo
U doba su kroz moj narod zašli,
Da skončanje bude t'jem gotovo? —

Digitized by Google

— Aoh, sinko, davno su ih našli
Obični vam narodni krvnici,
Koji su vam na tjeme uzašli.

No ne boj se, mučenički klici
Dodijaće ljudima i Bogu,
Pa će nestat kužni redovnici. —

— A koji su onamo u stogu
Svi bradati, slavni oče, reci;
Pokrenimo, da ih poznam, nogu. —

— Ono su ti — mudrac reče — sveci
Srpskog vašeg patničkoga soja;
Megju njima kô voda u r'jeci

Fanarjoti struju, jerbo znoja
Sirotinjskog radovahu veće;
A nema im, kako vidiš, broja.

Od sviju su oni gore sreće,
Jer naj gore puk guljahu za se;
S toga uklin u rojbu ih meće.

Ne idimo k njima, nego na se;
Oni duhom i t'jelom su boni,
U brljogu hroču kako prase.

A naj gora pasmina su oni;
Za to, sinko, obrni im glavu,
Pa se dalje od te kuge kloni. —

Istom reče, po nebu se plavu
Prosu svjetlost da ti prsnu oči,
A tomu se roj ozivne javu.

Digitized by Google

— Vidi, sinko, preko neba kroči
Hus s Martinom uz družbu ostalu,
A bl'jesak se iz njih u krug toči.

Gle Klimenat i Vicko u hvalu
Milosrgja i poštenja sjaju;
A iza njih gledaj šljedbu malu,

Te Marinu Gradi počast daju,
Jer sažali srčan ropske čete;
A napokon počuj dvorbe graju,

Što se s Savom svetiteljem splete;
Fanarjocke i srpske vladike
Vidi kako Sava gnjevno srete! —

— Sjajna četo, pravdi ugodnike
Sv'jet će — klikoh — štovat vas u v'jeke,
Jer ste vedre ljuckog roda dike!

Prije Dunaj i sve svjecke r'jeke
Presušiće u koritu svomu,
Jali drugda svrnut svoje t'jeke,

Nego svomu omrznete domu;
Jer ste narod dognali do sv'jesti,
Da se krstu odmetne krivomu. —

To govoreć srčnoj u ob'jesti
Učitelj me napr'jed blago tište,
Gdje su grdni nevoljnici česti.

Nakon malo osjetih da pište
U jaruzi niskoj u dubini
Zli duhovi, i da tužno vrište.

Digitized by Google

Kako soko trepti u visini,
Pa se tisne niz prostore duge
Udo mesa spaziv u nizini;

Tako vogja iznad jadne pruge
Zakrili se, pa sletje u jamu,
Da se tuge tuj nagledam druge.

Kako kada naši pale slamu
Vidov-dana uoči blagdana,
Razgoneći u okolo tamu,

Da se vide čeljad tuj sabrana;
A preskače momčad preko vatre
Grajuć na čast sveca dočekana;

Tako znančev žar jadnike satre,
I u čudo golemo ih turi,
Jer im rana na novo se natre.

T'jem skup c'jeli u rojenje juri,
A jezičnog svakojaka zvuka
Slušah čeljad da pomamno šnjuri.

Tad proletje jato sv'jetlog puka,
A vasc'jeli jarak iz duboka
Kô uboden strašno bik zamuka.

— Eto, sinko, tvomu vidu smoka —
Reče mudrac, pogledav me drago,
— Vidu smoka, a pameti skoka.

Kaj Fabricij pogrgjujuć blago
Gle Veres-a grabežljivca gnjavi,
Komu tugje bješe srcu drago.

Digitized by Google

Otimača Barbarosu davi
Arnold sjajni i grdno ga bl'ješti;
Vidi djeva Ivanka se javi,

Pa Henrika Engleskoga t'ješti;
Gle Atilu kako Ecij gnječi,
Pa vaš Lazar Bajazita kl'ješti.

Počuj kako grešna rpa ječi
Ispred sjaja onog drugog jata;
Nu Kosucko su dva druga meči

Trojna zeta, te bez kitnog svata
Povedoše silom grešnu ženu
Osamljenu bez oca i brata.

Gle Kutusov uz drugove krenu,
Bonapartu da vijenac zdere,
Jer se vjenča narodâ pod c'jenu.

Sjajni Kavur s družinom se vere,
Pa svi strance proždrljive tlače;
A Štrosmajer gle Košuta tere.

Pa nu opet kako gruhnu jače
Od ostal'jeh Zagorski junaci,
I kô tužno Alipaša plače. —

— U čudo me vid Alijin baci,
Tek ga vidjeh, o moj znani druže;
Za što suzi, gdje su svi opaci,

Koji s kragje i s grabeži tuže,
Herceg-Bosnu kad je spasti htio,
Osmanlije da je već ne ruže? —

Digitized by Google

— Eto ti ga, od stida je skrio
Tuj pred nama lice s obje šake;
Upitaj ga, znaćeš posô cio. —

— Alipašo, i ti megju svake
Otimače žalostan si pao;
Zar i tebe grizu krivde take? —

— Kuku, brate, za sramotu žao
Odvraća mi ovdje tugja muka,
Jer sam narod gulio i krao.

Motika me ukle juh! i kuka
Jadne raje, jer joj ne preosta
Ni uz goli život pusta struka.

Stid me tišti ispred takog gosta,
Jer si moje po jeziku žile,
Kojoj zadah grapšcm jadâ dosta.

Sćepanove dozdret ćah do sile,
I ispudit Osmanliju s vragom,
Da već zemlje ne skrnavi mile.

Sve Begove za to tražih tragom,
I s Agama raju zbrah u čete
Na obranu našem domu dragom.

Osmani se u Stambolu sjete,
Da se zemlja slobodna osniva;
Pa poslaše da me asker srete

Neposlušna i Divanu kriva.
Serdar Omer u Bosnu usrnu,
Prevari me i uhvati živa.

Digitized by Google

Jedva noćcu on dočeka crnu,
Pa mi posla pod šator dželata,
Te mi s plećâ rusu glavu svrnu. —

To mi reče, pa se iza vrata
Mahnu rukom kô da još ga reže,
Gdje mu smrtna rana bi zadata.

Pak se kosne kako da još teže
Na srcu ga nješto nožem kolje,
Za t'jem htjede da u ponor leže.

— Ako — rekoh — do tvoje je volje,
Hercegovče, kaži jošte jednu,
Jeda li ti išta bude bolje.

Porodicu komu preda b'jednu!
Kamo tvoje dragocjeno blago,
Jer ostavi imovinu mlednu! —

— Kad ti i to obaznat je drago,
Kako kismet s bogastvom me zgruva;
Znadi dakle, da sam šićar slagô

U primorje, da ga prijo čuva,
Dokle zemlja ne slegne se c'jela,
I dok ršum silan ne izduva.

Oj hareme, kud te kob zan'jela!
Aoh kese moga blaga pusta!
Raji digô, raja odnijela! —

To mi reče, pa zaklopi usta,
I u proc'jep usukne duboko
Kroz gomile toga puka gusta.

Digitized by Google

Za t'jem moje izgubi ga oko,
Jer se sa mnom vogja na let krene,
A zastorak spusti se nizoko,

I stvari mi vječne zaodjene.
Tad igjasmo u natrage hrlo
Kroz nebesa bez kraja i m'jene.

I naše se putovanje vrlo
Koncu svomu primicaše veće,
Što me duhom i tijelom strlo.

Tuj glavljasmo i za dalje sreće
Jadnog roda sastanak nas oba,
Da ga veće na muke ne meće

Himba, varka, opakost i zloba;
Jeda li mu dušmani opaci
Ne oblaze u veselju groba.

I jur žarki počnu zlatit zdraci
Bilo svakog zemaljskog vrhunca,
A vogju mi zastr'ješe oblaci.

Tad se zbudih sjetan pored sunca, 493

Digitized by Google

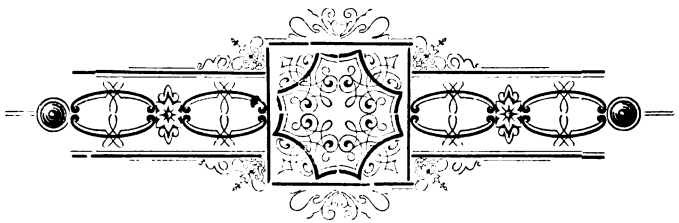

NOĆ VIII.

Ljucki ume, iskro božje vatre,
Koja stvari žeže i pretvara,
Jer ponovi štogod silom satre.

Kako kovač, koji gvožgje zgara
U ugl'jenu m'jehom raspuhanu,
Pa ga vadi usjano iz žara,

I na svomu tuče nakovanu,
Dok mu obraz naumljeni poda,
Da posluži novu mislî granu.

Ali kadgod koja ljucka zgoda
Um zanese i prevari grko,
Pa pravoga ne izbaci ploda.

Tad stvor živi, koji se je strkô,
Iduć hrlo misli toj u stope,
Ne zasja se, već potamni mrko;

Digitized by Google

Pa se muči iznovice ope,
Eda bude ka' i stvor ostali,
Al' do sjaja već se teško pope;

No narode zanesene svali,
I veće im otkupišta nema,
Ako opet žar ih ne prekali.

Iz predrtog prenuo si dr'jema,
Muhamede, uzvišeni ume,
Azijacka tvoja mjesta n'jema.

Al' što iska Jevropejske drume,
Te si naše nagrdio ljudi,
Pa sve s njima i polja i šume?

Da su tvoje nabrecale grudi
U svom rodnom utvrdit se logu,
Ne šćaše te zateć udes hudi.

A tako si i mog roda slogu
Pobrkao, jer razdor dosadi
I ljudima i vječnomu Bogu;

Te oružjem ropstvo nam doradi,
Pa i vjerom došô si nam vrha,
Jer razliku u narodu zgradi.

I Zeti je zjao smak i svrha,
Jer što handžar ne dosegne britki,
Vjera ćaše da zlokobna skrha.

Al' ti barjak tuj se slomi vitki,
Jerbo Zecki pregnuše junaci
U Jevropski treći pokolj žitki.

Digitized by Google

Jedno bjehu Sićil' janski mraci,
A drugo je noć Vratolomije,
Crnogorski treće su badnjaci.

Tako Zeta kršno se oprije,
Da gadljavi hak je ne otruje;
I ako se u crno zavije,

Al' se trsi te otrovne guje,
Pa ostane da joj sv' jet se divi
Brašenicam kvasac da uzbuje;

Jali ugalj u prporu živi,
Do sutrašnjeg stopanica plama
Što zapreta i pomljivo njivi.

Sveta Zeto, Jelinskoga hrama
Prava sliko, gdje se naši sklone
Od napasti i od ljuckog srama.

Oko tebe još se vrazi gone,
I sa mora i sa stojna suha,
Al' se natrag niz litice rone,

Te se huka razlijega gluha,
Kako pr' jetnja zasramljena slapa,
Erbo jalov napadaj ispuha.

Oh nestalo nesrećnog ćitapa
I iz drug' jeh našijeh zemalja,
Koje grdan nepravo preklapa;

Jer u njima jošte ne pomalja
Luč prosvjete i napretka vedra,
Kojim ini narod se zahvalja.

Digitized by Google

A kako ćeš da misao jedra
Muslomancu žiću gnjilom vičnu
Obl' jenjena obuhvati njedra?

Kako li ćeš da visoka pričnu,
Kô puk sv' jesni, Osmanlije djela,
I da slavu steku njemu sličnu?

Pa neka im mišica je smjela;
Na dušmana u borbu ih bodre
Razbludnoga l' jepe nade sjela.

Divna sjela sred vedrine modre,
Gdje hurije čekaju ih bajne,
I bludne im razgr' jevaju odre.

I tuj dakle svrhe su otajne
Traljavoga u dangubi bluda,
Što sve ljudi potiče nehajne.

Alkoran je dakle kuga huda,
Što je naše pritisnula kraje,
Jer je narod odbio od truda.

A za radom kogod ne pristaje,
U sebi se troši, pa tad trune,
Te s zemaljskog lica ga nestaje.

Kuni rode, neka svaki kune
Nerad, l' jenost i mlitavost meku,
Pak neka se bez obzira sune

Na Turačku nepriliku pr' jeku;
A halal joj dženet i hurije
Uz žubornu za avdese r' jeku!...

Digitized by Google

U toj misli mrka noć se svije
I na vise i na niske dole,
Pa u gustom sve se mraku skrije.

Tad duševne zaboravih bole,
Jer mi sanak spusti se na zjene,
I utaji obje moje pole.

I gle eto mog mudraca sjene,
Javi mi se u običnom žaru,
I slovom me iz mrtvila prene:

— Blago ti se, sinko, po tvom maru
Za boljinkom jadnog tvoga doma,
Da sa sebe zdere halju staru,

I zasjevne kako mlada moma
Za sv' jet b' jeli zdrela i za muža,
T' jelom zgodna a duhom pitoma.

Nek' se brani, a ubavno pruža
Sve kreposti, koje dičnu krase,
Kako nježna megju trnjem ruža.

I vr' jeme je da se misli za se,
I da brzo svega se otrese,
Što joj snagu nemilice pase.

I Turske si razabirô b' jese,
I o kletom s Dina smišljô sporu,
Kô Jevropa i Az' ja se sm' jese.

A tvom rodu pošljedicu goru
Mješavina kako je don' jela,
Ne u zboru samo no u tvoru.

Digitized by Google

Razabro si kako vedra čela
Crnagora provela je plavku
Kroz valove i svakoja ždr'jela.

Nego n'jesi ni takao stavku,
Što ti l'jenost u rod upečati
I preteče din i kamilavku.

S nje ti jošte narod jadan pati,
I stradaće veće a i dulje
Nego s Dina, s kojijem se zbrati. —

To veljaše, a s vihrove rulje
Već srtasmo preko mutna neba;
Tad pomislih na prljave kulje,

I na smrade povapnjena greba,
Da mi nije drug nagagjô znani,
Glaseć rodu što naj veće treba.

Dugo mučah; za t'jem me pogani
Zanos tište da isturim slovo,
Što me odma, netom rekoh, rani;

Jer učitelj isporavi ovo:
— Stiskaj volje i zateži želje,
A ne hrli za sv'jem što je novo,

Jer ćeš kad god upasti u velje
S nerazborna zanašanja štete,
Kako rano nesmotreno zelje.

Brzo će ti sve razjaznit čete
Nesrećnikâ, što se grdno roje;
Dotle čekaj, i počuj mi svjete. —

Digitized by Google

Još ta rpa na tisuće broji
Rimsk'jeh žrcâ, bradat'jeh otaca,
Koje gojna traljavost osvoji.

Tuj kuljav'jeh ima bogataca;
Origene i on tuj se prži,
Pa tuj ima i Rusk'jeh škopaca.

I Bugarâ s Bošnjacima drži
Neizbrojne ova jama rpe,
A Bogomil u klanjanju brži

Zuji jače, jer ga srde drpe
Mimo druge, što je megju svima
Stegô vaše da očajno trpe.

Prozbori mu, tuj pred tobom klima;
Pa ćeš čuti tvoga roda štetu
U vrtlogu užasa i dima.

— Bugarine, za što mimo četu,
Što te kruži spr'jeda i ostraga,
Kušaš goru u gibanju sjetu?

Tako tvoji satjerali vraga
Sve do bajnog na Vosporu br'jega,
I stučili ude doma draga

U prisjenci Slavjanskoga st'jega;
Pa spojeni u skladu i slozi,
Otresli se, što je tugje, svega. —

— Kršćanine, kako se ne grozi
Red prirodni tvojoj bezočnosti,
Jer dolaziš, gdje ne mogu mnozi!

Digitized by Google

Ovdje sa mnom djedi, starci, gosti
Iz Bugarske svi pokoru vrše,
A ima ih i iz Bosne dosti.

Muk rojenjem i klimanjem krše
Djed Miroslav, Radomir, Miloje;
A uz starce i uz goste prše

Radin, Dmitar, Mišljen i Radoje.
Narodu smo dali nauk l'jepi,
Al' se ovdje mučimo za dvoje.

Jedno nemar za radom je sl'jepi,
A drugo je ratovanje ratu;
Tako nigdje narod se ne kr'jepi.

I ako smo mrdili se svatu,
I branili mrsna puku jela;
T'jem smo malo zla nan'jeli bratu.

Ittjesmo prosta da su svaka djela,
Kako Hristos kad osnova vjeru;
No Carigrad i Rim dignu smjela

Sva oružja mimo svaku mjeru;
Pa se metež i kod nas doradi,
Kô nam braću u Franačkoj steru.

Ovo mjesto za to nam ne zgradi
Prirodina osveta prijeka;
Pače s toga šćaše da nas sladi

Uspomena narodna do v'jeka;
Al' l'jenosti mi smo puk privikli
I stvorili dva plemena meka;

Digitized by Google

Jer kô Bugar i Bošnjak su nikli,
Tako žive bestužno i gojno;
Kako nikli, tako i obikli! —

To mi rče, pa zabreči rojno,
I smota se zlamenita sjena
Megju svoje dolje jato brojno.

A moja se tuj zabl'ješti zjena,
Jer prolete sjajne tice mnoge.
Tad na usta udari mi pjena,

A u djelu s misli nesta sloge;
No učitelj mrtva me na pola
Opet vrati, i utvrdi noge.

Pa mi reče: — Gle Savonarola
I Kapištran lete uz dva puka,
A za Žiškom četa mu ohola.

Eno Veljko i Vukalov Luka,
Pa s Panicom Vasilj Nevski šine
Preko žarka nebeskoga luka,

Nuti Šubić vas u žaru škrine,
I Frankopan uz mnoge Hrvate,
Pa zemljake kore, kô se gine

Da dušmani drsko djelo plate,
Jer pustiše u potonjem boju
Same Srbe da se s vragom mlate. —

Za t'jem tomu otesmo se roju,
Jer već žarke proletješe tice,
Što se kr'jese u sjajnomu goju.

Digitized by Google

Tad kroz crne vitlasmo se tmice,
I slušasmo kako tanko huli
Jedna drugu osugjene zlice.

Kô zemljanoj kad na grlić čmuli
Tvoje uho prisloniš da sluša;
Taki šum smo iz daleka čuli.

Ali leteć, ta debela tmuša
Žamor nam je nanosila sluhu
Daljeg mjesta, gdje se muka kuša.

Što se bliže primicasmo gluhu
Tom romonu, roj brujaše jače,
A ne bješe traga kakvom duhu.

Umah mudrac na desnu se mače,
I niz brdo sa mnom se zakrili,
Gdje u jami b'jedna rpa plače.

Čuh na po se da tuj njeko cvili;
Kô kad lučac preko tanke strune
Javorov'jem na gusłama pili.

Još se niže moj učitelj sune,
Pa zatreptje sobom u visini
Iznad jame mučenikâ pune.

Kako kobac na krilima čini,
Kad ugleda da mu zube kesi
L'jepi plijen dolje u dubini;

Tako i moj pratilac se svjesi
Pa duboku u jaminu sleti,
I obasja što se ondje đesi.

Digitized by Google

Tuj izmami mučeničkoj četi
Roj i culjku deset putâ višu,
A ja njinoj sažalih se šteti.

— Ovdje, sinko, jadovito dišu —
Vogja poče — svi mlitavi dusi,
A suze im nigda ne presišu;

Jer ih stidna traljavost izgnusi,
Pa sklonjeni u goju i slasti
Mrgjahu se, da se gvožgje brusi

Na dušmana, te u potolasti
Iznebuha na narod im grane,
Da ga svojoj podvrgne oblasti.

Ovo su ti nevidovne rane,
Kad prv'jenci narodni ušute,
Netom vrag im očijukat stane.

Isto tako ćuti se zamute
Jadnoj tici, kad je ćuk začara
Munjevinom svoje zjene krute.

Otud mnogo narodima kvara,
Jer vojvoda kad im duhom klone,
Tad su prava stoka bez zvonara.

Zar ne vidiš na osami one
Tužne sjene, te se jadom boči
Mimo druge, koje suze rone?

Ondje ti se Crnojević koči,
Jer u Mlec'jem život obra l'jeni,
A dom pusti da vladaju proči.

Tako more Mlečić mu zapl'jeni,
A na brdu Turčin šćaše kleti
Staru vjeru Dinom da zam'jeni.

Digitized by Google

Na taj način dušman u pameti
Zaigrô se, narodne slobode
Ugalj zadnji da utrne sveti.

Upitaj mu sve njegove zgode,
Eto uprav sad pred tobom klanja;
Kazaće ti što ga većma bode.

— Ako smiješ, tvog mi kaži znanja,
Ivanbega slavnog sv'jetla krvi,
Jeda muka postane ti manja.

Za što li se jadan obestrvi,
Da poskapa tvoja domovina,
Ti naroda b'jednog glavar prvi?

Tako ti se Ivanbegovina
Obnovila, da se opet stuče
Crnagora i Hercegovina! —

— I ako me tvoje r'ječi muče,
Jer me gore moje krivde bride,
Tvoje slovo kako grom mi puče

Iznenada, jerbo ne uzide
Dosle n'jedan amo čovjek živi,
Da za naše upituje stide.

To me uprav preko mjere divi;
Za to tvojoj ozvaću se želji,
I ako me moja povjest krivi.

Sjaj Mletaka, divna grada, velji
Začara mi neoprezna oca,
Te se s Mlec'jem bracki sprijatelji.

No Latinu sve je do toboca,
I do časti j do zapov'jedi,
A bratinstvo služi mu do stoca.

Digitized by Google

Moj babajko prevari se s'jedi;
Ne znô jadan da je Latin lija,
Pa u svate dići se odredi

U Mlečića zlokovarna prija,
Da Latinku meni vodi mladu.
Prevari se, ujede ga zmija!

Oženih se u latinskom gradu,
I odvedoh djevojku u brda
U svatovskom veselom inadu.

Kad mi oca smrt pokosi grda,
I studena proguta ga raka,
Brat Staniša sa Stambola tvrda

Posunećen ordije je maka',
Da starijeg mene s vlasti srene,
Jer mi osta vladalačka štaka.

No se c'jela Crnagora prene,
I dušmanske odrine dundare,
Pa potvrdi na prestolje mene.

Tad Mletačke spletke sve pokvare;
Jer kad na me vlast očina mine,
Latini me, varalice stare,

Na nesvjesne namataše čine,
I u Mletke s ljubi prignu stojne,
Da odiva u tazbini sine.

U lagje se ukrcasmo bojne;
A kad grackoj doplovismo luci,
Slavljahu nas kroz ulice rojne.

Digitized by Google

Zaman moji željahu me puci;
Traljavo mi sraste srcu žiće,
Pa vlast predah svešteničkoj ruci.

Sve mi jače to gagjaše biće;
A Mlečići na mene se zgrnu,
I preliju medom slatko piće.

Pa da rodnu ćutnju mi utrnu,
Što je zgodna na srcu čuvarka,
Kazanegra ime mi prevrnu.

I kraljici Katarini žarka
Kraljevskoga sjaja Mlečić užde,
Tek da Cipar Mletačkog je Marka.

Tako moja plemena se snužde,
Jer ih dušman stegne u obruče;
Za to klonu od očite nužde.

Hitro Mleci primorje zakuče,
A gorska se plemena zavade,
Dok i Turčin tajno se privuče.

Jaoh meni! Gorke kajem jade
S traljavoga i raskošnog v'jeka,
S koga mili dom mi se raspade.

Ali tomu vr'jeme nosi l'jeka,
I opet se zajednički sklopi,
Što zla sreća jur razdvoji pr'jeka.

No što brda bracka krv poškropi,
I što Zeta Dubrovnik popali,
Duh mi strašno u njihanju hropi.

Digitized by Google

S vremenom se krv i rana kali;
Vr'jeme valja, vr'jeme opet zida,
Al' grehoti povjest sv'jeću pali! —

Presta sjena, i od gorka stida
Na svome se stade klanjat sjelu,
Pa u zuci žalosno zarida.

Tad proletjet vidjeh četu smjelu;
Mirko bješe i Danilo kneže,
A Skenderbeg četi toj na čelu.

Tad me k sebi moj učitelj sveže,
I odletje sa mnom po oblaku,
Da me zanos, jali jad ne steže.

Tuj letijah po debelom mraku,
Jer vječnosti koprena se spusti,
I zastr'je mi čeljad tu opaku.

Ovo mudrac leteć mi izusti:
— Evo osam svršilo se mrakâ,
Da kroz svijet provodim te pusti.

Sve što vidje dobra jal' opaka,
Na guslama svom narodu gudi;
L'jeka ćeš mu podariti jaka.

Da u zdravlju paka ne poludi,
Opet ćeš me skoro skobit, sine,
Gdje se smrtni ne sretaju ljudi.

Pusti neka zlica te uštine,
Razglasujuć da su lažni snovi,
Jer na javi, što se snije, mine.

Digitized by Google

Nije tako, jer pojavi ovi
Zabunjeno maštanije nije,
Neg' su čini, jer su svi gotovi.

Nemogućnoj u tlapnji se krije
Mnogo često istina prerana;
To mudracâ misô ti je svije'.

Za to bježi od lugjaka pjana;
Istinom ćeš peknut luda roba,
A mudrome to će biti mana.

Ako mudrac u njekoje doba
Na istinu sune se uz luda;
Umom muči, a zbori mu zloba.

Čista mudrost svršetak je truda,
Al' su mnoge suputice njene,
Jer je ona razgranjena ruda.

Za to, sinko, zgode sve i m'jene,
I načine smišljaj a i mjesta;
Djecu, ljudi razlikuj i žene. —

To mi reče, pa prhne i nesta,
A ja klikoh jadno i nevoljno:
— Za što, mudri suputniče, presta!? —

To govoreć prenuh se zlovoljno, 475.

SVRHA I.oga DIJELA [1]

[1]) U ovom I.om dijelu ima 3951 stih.

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
v Praze
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Popravci.

Na	obrazu	5	u	III	retku	odozgo	**t**	popravi	**to**
«	«	5	«	III	«	«	**ćirilovico**	«	**ćirilovicom.**
«	«	38	«	VIII	stihu	«	**gr a**	«	**grka**
«	«	45	«	I	«	«	**Sćaše**	«	**Šćaše**
«	«	52	«	IX	«	«	**kakovo**	«	**kakono**
«	«	66	«	IV	«	«	**sto**	«	**što**
«	«	77	«	IV	«	«	**Rednovikâ**	«	**Redovnikâ**
«	«	90	«	I	«	«	**Ko**	«	**Kô**
«	«	99	«	IX	«	odozdo	**hletva**	«	**kletva**
«	«	99	«	V	«	«	**prim' jeti**	«	**prim' jeti'**
«	«	100	«	IV	«	odozgo	**rece**	«	**reče**
«	«	103	«	I	«	odozdo	**škr nu**	«	**škrinu**
«	«	104	«	XIII	«	odozgo	**ticâ**	«	**tice**
»	«	108	«	I	«	«	**sto**	«	**što**
«	«	108	«	VII	«	«	**sta**	«	**šta**
«	«	109	«	VII	«	odozdo	**pov' jesti**	«	**povjesti**
«	«	121	«	VII	«	«	**cv' jetna**	«	**cvjetna**
«	«	145	«	VI	«	«	**kadgod**	«	**kad god**

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

J 3349/1